

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Studies

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zdravotně sociální fakulta
Ústav sociálních a speciálněpedagogických věd (USV)

Diplomová práce

Role asistovaného kontaktu v náhradní rodinné péči

Vypracovala: Mgr. Lucie Fenclová
Vedoucí práce: PhDr. Martina Hrušková, Ph.D.

České Budějovice 2016

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci s názvem Role asistovaného kontaktu v náhradní rodinné péči jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to – v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných fakultou – elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 16. 5. 2016

.....

Lucie Fenclová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala všem pěstounům, kteří mi věnovali svůj čas a v rámci rozhovorů i část sebe. Bez jejich otevřenosti a ochoty k realizaci rozhovorů by tato práce nikdy nemohla vzniknout. Zvláštní poděkování patří též paní Petře, která možnost rozhovorů zprostředkovala a poskytla kontakty na pěstouny.

Poděkování si zaslouží také Tom, který mě podporoval po celou dobu psaní práce.

V neposlední řadě mé velké poděkování patří vedoucí práce PhDr. Martině Hruškové, Ph.D., která je odborníkem na svém místě. Děkuji za Váš čas věnovaný konzultacím mé diplomové práce a Vaši pohotovost při řešení jakýchkoliv problémů.

Abstrakt

Klíčová slova: *dítě, rodič, pěstouni, asistovaný kontakt, náhradní rodinná péče*

Předkládaná diplomová práce si klade za cíl zjistit, jaké názory a postoje mají pěstouni na asistovaný kontakt. Zda jsou informovaní o možnostech tohoto zprostředkování, případně kolik dětí v pěstounské péči se se svým biologickým rodičem setkává. Dále má být zjišťováno, jak se o možnosti asistovaného kontaktu pěstouni dozvěděli a zda je tato služba využívána v současnosti, či zda bude pěstouny využita v budoucnu.

V rámci této práce byla stanovena jedna výzkumná otázka, která je v souladu se stanoveným cílem práce. Otázka zní: **Obávají se rodiče mající dítě v pěstounské péči o ztrátu dítěte ve vztahu k asistovanému kontaktu?**

Z metodologického hlediska byl aplikován kvalitativní výzkum. Technikou pro terénní sběr dat byl zvolen polostrukturovaný rozhovor. Výsledky výzkumu byly vyhodnocovány metodou vytváření trsů.

Dosažené výsledky se v mnoha částech shodují s odbornou literaturou, ale byly zjištěny i nové skutečnosti. Z výzkumu vyplynulo 7 trsů, které se ukázaly jako společné a byly popisovány ve výpovědích více komunikačních partnerů. V rámci výzkumu byla provedena sonda do života pěstounských rodin, včetně nejintimnějších detailů jejich společného života. Bylo zjištěno, že většina pěstounů nepovažuje pěstounskou péči jako péči přechodnou, ale dítě vnímají téměř jako osvojené. Je pro ně těžké myslet na ztrátu dítěte či na setkání dítěte s biologickým rodičem.

Výstupy diplomové práce mohou posloužit jako podklad pro další studie a výzkumy v této oblasti. Mohou být použity také jako výukový či podpůrný materiál v předmětech sociálního zaměření.

Abstract

Keywords: *Children, Parent, Foster Parents, Assisted Custody, Foster Family Care*

The present thesis aims are to find out what opinions and attitudes have foster parents to an assisted contact. Whether they are informed of the possibility of mediation, or how many children in foster care with their biological parent encounters. it should be examined how foster parents learned about the possibility of assisted contact and if the service is currently used, or whether it will be used by foster parents in the future.

In this work we were determined by one question which is in the line with the target of the work. The question is: **Are the foster parents having a child in foster care afraid of the loss of the child in relation to assisted contact?**

From a methodological point of view was applied qualitative research. Technology for field data collection was elected a semi-structured interview. The results were evaluated by cluster method.

The results achieved in many parts coincide with literature, but new facts were also found. The research showed 7 clusters, which proved to be more common in the testimonies of the communication partners. The research was carried out thanks to probe into the lives of foster families, including the most intimate details of their life together. It was found that most foster parents do not distinguish foster care as a temporary treatment, but the child is perceived almost as an adopted child. It is difficult for them to think about the loss of a child or to meet a child with a biological parent.

The outputs of the thesis can be used as a basis for further studies and research in this area. They can also be used as a teaching or supporting material in the subjects of social studies.

Obsah

ÚVOD.....	8
1 SOUČASNÝ STAV	10
1.1 Náhradní rodinná péče	10
1.1.1 Výňatek z historie náhradní rodinné péče	10
1.1.2 Pojem náhradní rodinné péče a její formy.....	11
1.1.3 Poručenství	13
1.1.4 Péče jiné osoby	13
1.1.5 Pěstounská péče	13
1.1.6 Pěstounská péče na přechodnou dobu.....	16
1.2 Pěstounská péče v kontextu jednotlivých stran	16
1.2.1 Dítě v pěstounské rodině	17
1.2.2 Biologický rodič	20
1.2.3 Pěstoun	21
1.3 Kontakt mezi dítětem a biologickým rodičem v náhradní rodinné péči	24
1.3.1 Asistovaný kontakt	27
1.3.2 Asistovaná setkání rodiče s dítětem.....	28
1.4 Psychologická východiska osob zúčastněných pěstounské péče.....	29
1.4.1 Potřeby dítěte.....	32
1.4.2 Potřeby a pocity pěstouna.....	35
1.5 Podpora pěstounských rodin	36
1.5.1 Jihočeská rozvojová o.p.s	37
1.5.2 PREVENT 99 z.ú.	37
1.5.3 Temperi o.p.s.....	38
1.5.4 Arkáda – sociálně psychologické centrum, o.s.....	39
2 CÍLE PRÁCE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	40
2.1 Cíl práce	40
2.2 Výzkumná otázka	40
2.3 Operacionalizace pojmů	40
3 METODIKA	42
3.1 Použité metody a techniky sběru dat	42

3.2 Výzkumná strategie	45
3.3 Výzkumný soubor	45
3.4. Etika výzkumu	47
3.5 Možná zkreslení výzkumu	47
4 VÝSLEDKY	48
4.1 Výsledky rozhovorů.....	48
4.2 Shrnutí výsledků výzkumu vzhledem k výzkumné otázce	62
5 DISKUZE	64
5.1 Diskuze ostatních výsledků	73
5.1.1 Potřeby dítěte.....	73
5.1.2 Motivace k pěstounství	74
5.2 Shrnutí diskuze vzhledem k výzkumné otázce	76
6 ZÁVĚR	79
7 SEZNAM LITERATURY	83
8 PŘÍLOHY	90
Příloha 1: Pyramida intenzity kontaktů dítěte s biologickým rodičem.....	91
Příloha 2: Okruhy otázek k polostrukturovaným rozhovorům	92

ÚVOD

V současné době se problematika návratu dítěte do biologické rodiny dostává více a více do popředí. V souvislosti s tím vznikají debaty týkající se pěstounské péče, různých finančních příspěvků, které plynou do pěstounských rodin, novým právním úpravám, které se s pěstounstvím pojí nebo se věnují celkem novému tématu pěstounství na přechodnou dobu. Hlavní cíl této práce je však zaměřen na kontakt mezi dítětem a jeho biologickým rodičem, na právo dítěte na tento kontakt a na to, jakým způsobem tento kontakt zprostředkovat. Práce se částečně bude zabývat i psychologickými aspekty a vlivy na zúčastněné členy – dítě, pěstouna a biologického rodiče.

V rámci pěstounské péče bývalo klíčovým tématem to, zda je vhodné s dítětem o jeho biologických rodičích mluvit. Dnes se však nacházíme v době, kdy se od mluvení přechází ke kontaktu a řeší se hlavně otázka, jakým způsobem tento kontakt dítěti zprostředkovat. Je tedy diskutovaným tématem, zda má pěstounský rodič právo zasahovat do tohoto kontaktu nebo ne. Zda má být s pěstounem jednáno jen jako se zprostředkovatelem služby, či má být brán zřetel na pěstounův názor na posouzení biologického rodiče. Hlavní zaměření by však mělo být právě na zájem dítěte. V tomto ohledu pomáhá asistovaný kontakt všem stranám po stránce odborné. Odborník se tak dostává do pozice poradce, terapeuta, posluchače, facilitátora, mediátora a mnoha dalších.

V této práci je nastíněno, jakým způsobem fungují kontakty mezi biologickými rodiči a dětmi, které jsou umístěné v pěstounské péči. Cílem teoretické části práce je vysvětlení základních pojmů týkajících se náhradní rodinné péče a asistovaného kontaktu, osvětlit tři úhly, ze kterých může být na problematiku pěstounství nahlíženo a základně shrnout legislativní ukotvení. Tato část práce je rozdělena na pět hlavních kapitol, dále členěných do podkapitol. První kapitola krátce shrnuje historii náhradní rodinné péče a stručně popisuje její jednotlivé formy. Druhá kapitola nahlíží na pěstounskou péči v kontextu jednotlivých stran - dítě, biologický rodič a pěstoun. Popisuje, jaké děti se do pěstounské péče umisťují, kdo jsou jejich rodiče a jakou roli v těchto vztazích hraje

pěstoun. Třetí kapitola se věnuje kontaktům dítěte a biologického rodiče, včetně definice pojmu asistovaný kontakt. Popisuje, jak probíhají asistovaná setkání s rodičem a v jakých případech se jich využívá. Čtvrtá kapitola nese název Psychologická východiska a věnuje se potřebám pěstouna a potřebám dítěte ve vztahu k biologickým rodičům. Poslední kapitola se věnuje podpoře pěstounských rodin a stručně popisuje vybrané organizace, které při asistovaných kontaktech pomáhají.

Úkolem praktické části práce je odpovědět na otázku: *"Obávají se rodiče mající dítě v pěstounské péči o ztrátu dítěte ve vztahu k asistovanému kontaktu?"*. Mezi dílčí cíle patří osvětlit problematiku samotného setkávání dětí v pěstounské péči s jejich biologickými rodiči a dát do souvislostí roli pěstouna v tomto setkávání.

V kapitole s názvem "Diskuze" pak budou výsledky kvalitativního výzkumu komentovány a komparovány s odbornou literaturou či dosavadními výsledky výzkumů této problematiky.

Závěr práce poté shrnuje dosažené výsledky a zamýšlí se nad možností využití diplomové práce v širších souvislostech.

1 SOUČASNÝ STAV

V následujících kapitolách budou uvedeny a vyspecifikovány pojmy, se kterými tato práce a především její praktická část pracuje. Budou zde konkretizována témata, jako jsou náhradní rodinná péče, účastníci pěstounské péče, asistovaný kontakt a další.

Přestože pojem náhradní rodinná péče shrnuje jak osvojení, pěstounskou péči, opatrovnictví i poručenství, je výzkum specifikován pouze na péči pěstounskou. Zkratky, kterými je v textu operováno, budou uvedeny v závěru práce v seznamu zkratek.

1.1 Náhradní rodinná péče

V této kapitole je stručně specifikován systém náhradní rodinné péče fungující v České republice. Zvýšená pozornost je věnována pěstounské péči jako formě, kterou se práce zabývá do hloubky a v rámci které je realizován výzkum.

Pro úvod do tématu je v této kapitole stručně nastíněna historie náhradní rodinné péče. Dále jsou zde vyjmenovány formy náhradní rodinné péče včetně současných legislativních změn. Tato kapitola je v textu zařazena hlavně z důvodu pochopení problematiky a vyjasnění změn, které za poslední léta proběhly. Navíc objasnění jednotlivých pojmů je nutné k dosažení cílů práce a k interpretaci výsledků v diskuzi.

1.1.1 Výňatek z historie náhradní rodinné péče

První zmínky o možnostech pěstounské péče bychom hledali ve vládním dekretu z 18. 9. 1788. Jeho prosazování bylo sice pomalé, ale systematické. Doklad o tom nalezneme ve Zprávě Českého gubernia z 30. 7. 1789. Zde se nařizuje, aby byl novorozenec ponechán matce nebo kojné do té doby, dokud se nenalezne příležitost k jeho umístění do "venkovské péče". Pro tyto účely byla vydána i kniha, která formulovala zásady pro tehdejší pěstouny. (Gabriel, Novák, 2008)

Tehdejší předpisy se principiálně příliš neliší od dnešních. Pěstounky potřebovaly vysvědčení o způsobilosti, které ověřoval obecní a farní úřad. Ten dohlížel i nad způsobilostí mravní. Dále bylo vyžadováno potvrzení obvodního nebo obecního lékaře. Lékař zjišťoval fyzickou způsobilost rodiny, způsobilost náhradní matky kojit a posuzoval i to, zda je obydlí uzpůsobené na přijetí dítěte. Pěstounka dostávala plat a předpis si byl vědom i případů, kdy by úřady se způsobilostí pěstounky nesouhlasily. V těchto případech bylo možno obrátit se na okresní hejtmanství. (Gabriel, Novák, 2008)

1.1.2 Pojem náhradní rodinné péče a její formy

Termín péče je širší a také mnohem vhodnější termín, než výchova. V anglosaské literatuře je navíc běžně používaným, což můžeme vidět v názvech - foster family care, residential care, apod. Výchovu navíc lze spojovat spíše s dětmi. Oproti tomu péče se týká všech, je celoživotní a dlouhodobá. (Škoviera, 2007)

Fakt, že se jedná o náhradní rodinnou péči, neznamená, že by se jednalo o péči méně hodnotnou. Jedná se o rodičovství se všemi úskalími i radostmi, rodičovství plnohodnotné, často obohacené něčím zvláštním, či výjimečným. Nejedná se o něco, co není pravé, dokonalé nebo něco, co by bylo náhražkou rodiny. Náhradní rodina naopak může mít mnohem lepší a pravější podobu než rodičovství, kde je špatně vybudovaný vztah k dítěti. (Koluchová, Matějček, 2002)

Členění náhradní rodinné péče bylo s příchodem Nového občanského zákoníku (dále NOZ) ponecháno v souladu se zákonem o rodině, který tuto problematiku upravoval dříve. Podrobněji popsány jsou však vymezená práva a povinnosti pečujících osob a jsou upřesněny situace, dle kterých je možné dítě do náhradní péče svěřit. Volba příslušné formy náhradní péče je závislá na míře omezení rodičovské odpovědnosti a také na možnosti rodiče či samotného zájmu rodiče o své dítě pečovat. (Knihovna NRP 2016)

Svěření do péče jiné osoby podléhá rozhodnutí soudu či samotného rodiče. Pokud se jedná o rozhodnutí soudu, je důraz kladen na zachování rodinných vazeb a tak má

přednost péče příbuzných či osob dítěti blízkých. Vždy se ale přihlíží k zájmu dítěte a zároveň je dána přednost všem formám náhradní rodinné péče před péčí ústavní. (Knihovna NRP, 2016)

Mezi formy péče o dítě patří podle NOZ:

- poručenství,
- opatrovnictví dítěte,
- svěření dítěte do péče jiné osoby a pěstounství,
- ústavní výchova. (Zákon č. 89/2012 Sb.)

Od roku 2014 již není osvojení (adopce) zákonem vnímána jako náhradní péče o dítě. Jedná se o formu rodičovství. K osvojení dochází přijetím cizího dítěte za vlastní za účelem vzniku rodiny. I přesto však v běžných děleních náhradní péče zůstává dodnes. (Knihovna NRP, 2016) Institut osvojení nalezneme v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, jehož účinnost je od 1. 1. 2014. (Bubleová, 2014)

Z hlediska práv přijímají manželé či jednotlivci při osvojení dítěte za vlastní, vzniká mezi nimi vztah jako mezi rodičem a dítětem. Příbuzenský vztah vzniká též k ostatním členům osvojitelské rodiny. Osvojitelé jsou zapsáni v matrice a dítě získává jejich příjmení. Práva a povinnosti mezi osvojencem a původní rodinou zanikají. (ADOPCE.COM, 2016)

Pokud bychom tedy chtěli uvést všechny instituty v případech, kdy se dítě ocitá v péči, která má nahradit či v budoucnu plně nahradí osobní péči rodičů, členíme formy péče takto:

- Osvojení,
- Osobní péče poručníka,
- Péče jiné osoby,
- Pěstounská péče,
- Pěstounská péče na přechodnou dobu. (Na cestě ke specializaci..., 2015)

1.1.3 Poručenství

Formě poručenství se věnuje § 928 – § 942 občanského zákoníku. (Zákon č. 89/2012 Sb.) Využívá se tehdy, když žádný z rodičů nemůže vykonávat plně rodičovskou odpovědnost. Jedná se o případy, kdy rodiče zemřeli nebo byli zbaveni rodičovské zodpovědnosti. Může se jednat též o případy, kdy jim byl pozastaven výkon jejich rodičovské zodpovědnosti, nebo nemají způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu. Zde se jedná o případy, kdy rodiče nejsou zletilí. (Knihovna NRP, 2016)

Na jejich místo v tom případě nastupuje poručník, který je jmenován soudem. Má v zásadě stejná práva a povinnosti jako rodič, ale není u něj vyživovací povinnost vůči dítěti. Jeho péče podléhá stálému dozoru soudu, rozhodnutí poručníka ve významných záležitostech týkajících se dítěte schvaluje pouze soud. Finančně je poručník zabezpečen stejně jako pěstoun v případě, že o dítě osobně pečuje. Také pěstoun se může stát poručníkem, pokud v průběhu pěstounské péče nastanou již zmíněné případy na straně rodičů dítěte. (Knihovna NRP, 2016)

1.1.4 Péče jiné osoby

Svěření do péče jiné osoby se věnuje § 953 – § 957 občanského zákoníku. (Zákon č. 89/2012 Sb.) Uplatňuje se v případech, kdy o dítě nemůže pečovat žádný z rodičů ani poručník. V tom případě soud svěří dítě do osobní péče jiného člověka. Práva a povinnosti jsou zpravidla obdobná jako u pěstouna a jsou vymezena soudně. Biologičtí rodiče mají stále vyživovací povinnost vůči dítěti, výživné je placeno přímo pečující osobě. Na tento typ péče se nevztahují dávky pěstounské péče. (Macela, 2014)

1.1.5 Pěstounská péče

Pěstounskou péčí upravuje § 958 – § 970 občanského zákoníku. (Zákon č. 89/2012 Sb.) Ustanovením o zprostředkování pěstounské péče a dávkám pěstounské péče se věnuje zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších právních předpisů. (Zákon č. 359/1999 Sb.)

V případě dávek pěstounské péče náleží dítěti příspěvek na úhradu potřeb dítěte v pěstounské péči. Pěstounovi náleží měsíční odměna za každé svěřené dítě, a to za výkon pěstounské péče. Mimo tyto dvě dávky se vyplácí příspěvek při převzetí dítěte a příspěvek při ukončení pěstounské péče. Je zde možnost využít též příspěvku na zakoupení osobního motorového vozidla, pokud pečují o 3 děti a více. (Kraj Jihočeský, 2010)

K samotnému vzniku pěstounské péče dochází rozhodnutím soudu, který také stanovuje povinnost pěstounů, podávat pravidelné zprávy o výkonu pěstounské péče. (Kraj Jihočeský, 2010) Pěstouni se de facto starají o dítě a vychovávají ho pod kontrolou státu. (Matoušek, 2013)

Do pěstounské péče se dítě svěruje na dobu, po kterou trvá důvod, kvůli kterému rodič nemůže pečovat o dítě. U tohoto typu náhradní rodinné péče má rodič právo vrácení dítěte zpět do péče. Soud této žádosti vyhovuje, pokud je to v zájmu dítěte. (Knihovna NRP, 2016)

Pěstounskou péče je někdy také popisována jako forma smlouvy, která je mezi státem a rodinou. Stát přebírá dohled nad výchovou dítěte a rodina toto dítě přijímá do výchovy. (Zezulová, 2012) Tuto formu náhradní rodinné péče tedy kontroluje a garantuje stát. Svazek mezi pěstouny a dítětem je volnější než například svazek při osvojení. Nedochozí ke vzniku příbuzenského vztahu s pěstouny ani s jejich příbuznými. (Kraj Jihočeský, 2010) Hlavní rozdíl mezi pěstounskou péčí a osvojením je ale v možnosti návratu dítěte do biologické rodiny. Právě tato skutečnost je důvodem, proč má pěstoun povinnost udržovat sounáležitost dítěte s jeho biologickými rodiči, včetně dalších příbuzných a blízkých osob. A též umožnit osobní setkávání s nimi. Výjimkou jsou pouze případy, kdy soud stanoví jinak. (Knihovna NRP, 2016)

Zdroj z roku 2008 uvádí, že na počet dětí v náhradních rodinách je pěstounská péče druhá nejpoužívanější forma náhradní rodinné péče. (Gabriel, Novák, 2008) Nejčastější formou je v této souvislosti uváděno osvojení. (Nožířová, 2012)

Nejnovější údaje získané ze statistické ročenky MPSV však ukazují, že pěstounská péče je v současné době dokonce nepoužívanější institut náhradní výchovy. Pěstounská péče je využívána sedmkrát častěji než institut osvojení. Pro porovnání lze nahlédnout do tabulky níže, která znázorňuje umístování dětí a mladistvých do náhradní rodinné péče v roce 2014. Statistická ročenka za rok 2015 ještě není k dispozici. Jedná se tedy o nejnovější údaj, který zobrazuje data pro Jihočeský kraj a sousedící kraje. Pro porovnání jsou uvedeny i údaje hlavního města Prahy. (MPSV, © 2012)

Tab. 1 Umístování dětí a mladistvých do NRP

Územní jednotka	Počet umístěných dětí					
	Do péče budoucích osvojitelů	Osvojení	Do péče jiných fyzických osob než rodičů	Do předpěstounské péče	Do pěstounské péče	Do pěstounské péče na přechodnou dobu
Jihočeský kraj	16	20	64	10	112	18
Plzeňský kraj	19	9	89	20	140	12
Středočeský kraj	46	39	153	19	267	25
Kraj Vysočina	6	10	36	6	47	5
Hlavní město Praha	37	21	75	20	214	47
Celkem ČR	339	300	1245	262	2218	450

Zdroj dat: MPSV, © 2012, tabulka vlastní

1.1.6 Pěstounská péče na přechodnou dobu

Informaci o novějším institutu v rámci pěstounské péče odkazuje § 958 odst. 3 občanského zákoníku, podrobnosti jsou k nalezení ve zvláštní právní úpravě zákona o sociálně-právní ochraně dětí. (Zákon č. 89/2012 Sb., Zákon č. 359/1999 Sb.)

Pěstounská péče na přechodnou dobu je specifická forma pěstounské péče. Funguje pro děti, které potřebují pomoci krátkodobě. Například je potřeba vyřešit krizovou situaci v rodině nebo v případech, kdy se čeká na „právní volnost“ k možnému osvojení. (Knihovna NRP, 2016)

Tento institut umožňuje, aby dítě mohlo vyrůstat v náhradním rodinném prostředí. Aby péči o ně zajišťoval proškolený pěstoun a dítěti bylo zabezpečeno právo na rodinný život. Dítě může být svěřeno maximálně na jeden rok, poté se buď vrací do původní biologické rodiny, či je pro něj nalezena pěstounská rodina nebo je osvojeno. Pro tuto formu náhradní rodinné péče je vytvořena evidence pěstounů. (Knihovna NRP, 2016)

Na oficiálních stránkách Jihočeského kraje je tato evidence osob k dohledání. Jedná se o osoby, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu. Nalezneme zde pěstouny, kteří jsou připraveni okamžitě převzít dítě do péče na základě kontaktu orgánu sociálně-právní ochrany dětí. (Kraj Jihočeský, 2012)

1.2 Pěstounská péče v kontextu jednotlivých stran

Tato kapitola stručně popisuje jednotlivé aktéry v pěstounské péči. Samostatně se věnuje dítěti, biologickému rodiči a pěstounovi. K nalezení jsou zde informace o tom, kdo jsou jednotlivé strany, jaká mají práva a povinnosti, o koho se jedná a jaký je jejich vztah k zúčastněným. Tyto informace jsou důležité k pochopení odpovědí pěstounů prezentovaných v části diplomové práce, která se věnuje výsledkům.

1.2.1 Dítě v pěstounské rodině

Dítětem v pěstounské péči jsou hlavně děti opuštěné. Může se jednat o dítě se zdravotním handicapem, psychomotorickými obtížemi, mohou to být děti jiného etnika. Výjimkou nejsou ani děti starší či případy, kdy je více opuštěných sourozenců. Mohou to být ale i právní důvody, které brání tomu, aby se dítě dostalo do osvojitelské rodiny a proto je umisťováno do pěstounské péče. (Koluchová, Matějček, 2002)

Písemně se právy dětí zabývá již v roce 1924 Ženevská deklarace, v roce 1948 vchází v platnost Všeobecná deklarace lidských práv, o jedenáct let později Deklarace práv dítěte. V roce 1989 pak Úmluva o právech dítěte. Česká legislativa právně chrání děti, které se na území našeho státu narodí, ale i děti, které v České republice žijí. A to bez jakékoliv diskriminace. Úmluva o právech dítěte hovoří o ochraně dítěte před diskriminací a trestáním, ať už vyplývají z jeho postavení, činností či názorů nebo přesvědčení rodičů, členů rodiny nebo zákonných zástupců. Zaručuje dítěti ochranu jeho života a zdárného vývoje a především staví jeho zájmy nad všechny ostatní. Právě zájem dítěte má být stanoviskem při rozhodování či jakýchkoliv jiných činnostech dotčených institucí a orgánů. Zároveň by mělo být zabezpečeno blaho dítěte s ohledem na práva a povinnosti jeho rodičů či zákonných zástupců. V úmluvě se však počítá i s těmi, kdo jsou za dítě právně odpovědnými. (Úmluva o právech dítěte, 1991)

Již zmíněná Zpráva Českého gubernia potvrzuje to, co stanovuje úmluva. Je zde zaneseno, že s převzatým dítětem má být nakládáno stejným způsobem jako s dítětem vlastním. Oddaně, svědomitě a s patřičnou péčí. (Gabriel, Novák, 2008)

Úmluva dále proklamuje právo znát své rodiče, pokud je to možné a v souvislosti s tím právo na rodičovskou péči. Navazující článek ještě zmiňuje právo na zachování rodinných svazků. (Úmluva o právech dítěte, 1991) Avšak v případech, kdy jsou rodiče zbavení rodičovské zodpovědnosti je obtížné toto právo realizovat. Stejně tak je to v případech kvalifikovaného nezájmu rodiče. (Koluchová, Matějček, 2002)

To, co spojuje všechna ustanovení, je právě zájem dítěte. Ať jsou okolnosti jakékoliv, vždy je kladen největší důraz na dítě, na to, co je pro něj prospěšné a co je v souladu s jeho zájmy.

Zájem dítěte je zdůrazňován vždy, i v případech, kdy například pěstounskou matku při kontaktech s biologickou matkou ničí sladkosti, které dítěti vlastní matka dává, přestože pěstounka ctí zásady zdravé výživy. Nebo to, že objektivně lépe se má dítě v náhradní rodině než v té vlastní. Vše stojí na výše zmíněném zájmu dítěte. (Uhlířová, 2012)

Není to ale pouze zájem dítěte, k čemu je přihlíženo. Pokud dítě dosáhlo věku, kdy je schopno se k těmto skutečnostem vyjadřovat, přihlíží se i k názoru dítěte. (Koluchová, Matějček, 2002) I proto je v Úmluvě zabezpečeno právo dítěte na svobodné vyjadřování vlastních názorů ve všech záležitostech, pokud je toho schopno. Samozřejmě musí být zohledněn věk dítěte a úroveň, na jaké se nachází. (Úmluva o právech dítěte, 1991)

V souvislosti s asistovaným kontaktem či kontaktem bez asistence tak má právo říci, zda se s biologickými rodiči setkávat chce, či zda o setkání s nimi nestojí. Pokud se však stane, že o kontakt s vlastními rodiči dítě zájem nemá, měl by to biologický rodič respektovat a rozhodně by neměl dítě do takových kontaktů nutit. Zvláště v případech, kdy došlo k sexuálnímu zneužívání dítěte, může pomyslení na setkání s původní rodinou v dítěti vyvolat strach. Je poté na pěstounovi, aby vnímal a respektoval cítění dítěte a zároveň věřil vlastnímu úsudku. Zvláště citlivě je potřeba postupovat i v případech, kdy dítě čeká setkání se sourozenci, kteří se sice na sexuálním násilí nepodíleli, ale věděli o něm. Pokud je podezření, že se dokonce aktivně účastnili, je potřeba velké opatrnosti. Prospěšné naopak mohou být případy, kdy se dítě setká se sourozencem, který byl také zneužíván. Pomáhá mu to uvědomit si, že v tom nebylo samo a nyní také není. (Archer, 2001)

Prostředí, ze kterého opuštěné děti přicházejí lze členit na dvě skupiny. První skupinou jsou děti z prostředí, kde jeden nebo oba rodiče zemřeli. Jedná se však o ojedinělé případy. V podobných situacích se péči o dítě věnují bližší příbuzní, nejčastěji prarodiče. Druhou skupinou jsou děti, které můžeme nazvat jako sociálně osiřelé. Nikdo

z jejich rodičů nezemřel, ale přesto se dítě dostává do péče k někomu jinému. U takových rodičů došlo k situacím, kdy se o dítě nemohou postarat. (Koluchová, Matějček, 2002)

Přesto jsou děti, které nepoznaly biologické rodiče, často velmi vytrvalé ve snaze je najít. Pokud je toto úsilí bez výsledku, dostaví se pocity neúplnosti, prázdnoty a nastanou otázky ohledně vlastní identity. (Gjuričová, Kubička, 2009) Tyto a další pocity reflektuje též publikace "*Průvodce dítěte pěstounskou péčí*", která je určená pro všechny děti, které čeká přesun k náhradní rodině. Naleznou v ní rady, jaké věci si s sebou vzít do nového doma, návodné rady a tipy pro život u pěstounů. Formou komiksů jsou dětem předloženy dva příběhy dvou dětí žijících v pěstounských rodinách. Pokud si pěstoun neví rady, jak určité věci dítěti vysvětlit, může být tato publikace nápomocná. (Uhlířová, 2014)

1.2.1.1 Porušování práv dětí

Tato podkapitola popisuje tři skupiny porušování práv dítěte. Je do diplomové práce začleněna z důvodu, aby poskytla náhled na nejčastější formy porušování práv dětí, mezi které patří i onen kontakt s biologickou rodinou. První skupina popisuje porušování práva dítěte na setkávání se s biologickým rodičem, se kterým nemůže žít ve společné domácnosti. Konkrétně se jedná o pravidelný a častý styk s biologickými rodiči. Nejedná se pouze o rozvody či rozchody rodičů, ale i o případy svěření do péče třetí osoby - rodinného příslušníka či pěstouna. S tím také souvisí zneužívání závislého postavení dítěte vůči pečující osobě. Pokud pečující osoba záměrně poštvává dítě vůči rodičům, může závažným způsobem ovlivnit jeho vývoj negativním způsobem. Následky takového jednání mohou končit psychickou poruchou, výchovnými problémy a v dospělosti mohou ovlivnit vytváření a celkové fungování v partnerských vztazích. (Vejvalková, 2006)

Druhou skupinou porušování práv dětí je nerespektování práva dítěte na vyrůstání ve vlastní rodině, přesto, že tato není ideální rodinou. Upřednostňuje se náhradní "vhodnější" rodina před rodinou biologickou. Řešením může být řádná sociální péče

věnovaná biologické rodině tak, aby nedostatky mohla odstranit. Často je to právě neschopnost se o děti postarat než to, že by se rodiče postarat nechtěli. Pokud se intervence sociálních pracovníků vymezují pouze na návštěvy v rodině, může toto chování vést ke ztrátě důvěry a vyhýbání se spolupráci se sociálními pracovníky. (Vejvalková, 2006)

Třetím problémem je fakt, že sociální pracovníci nepracují s rodinou s cílem odstranit důvody a nedostatky, pro které se děti ocitly v náhradní výchově. Absence následné prevence v rodině a zařazení si biologických rodičů dítěte jako osob, které děti zklamaly, vede k prohlubování rizik porušování práv dětí. Právě ono nepřipouštění si, že se člověk může změnit, vede k tomu, že děti z těchto rodin končí v trvalé pěstounské péči bez možnosti žít s biologickými rodiči. (Vejvalková, 2006)¹

1.2.2 Biologický rodič

Existuje několik situací, kdy se rodič nemůže postarat o své dítě. Jedním z důvodů je samotná smrt rodiče. Dalším případem je, kdy se rodič z různých důvodů nemůže o dítě postarat. Nemůže, nechce nebo se postarat neumí. (Koluchová, Matějček, 2002)

Nejčastěji se tedy jedná o dělení na tři různé případy:

- rodiče se nemohou o dítě starat,
- rodiče se o dítě starat nechtějí,
- rodiče se chtějí o dítě postarat, ale neumí to. (Škoviera, 2007)

V prvním případě se jedná o důvody, jako je úmrtí, vážná choroba psychického i fyzického charakteru, ale také výkon trestu odnětí svobody u jednoho z rodičů. V případech, kdy se rodiče postarat nechtějí, se jedná o zřeknutí se dítěte, či jeho odložení do baby boxu, k příbuzným nebo do dětského domova. Ve třetím případě sice rodiče mají materiální podmínky pro to, aby o dítě bylo postaráno, ale z různých důvodů péči nezvládají nebo se o dítě postarat nedokážou. (Škoviera, 2007)

¹ pozn.: Kapitola je stručným výtahem rozhovoru s JUDr. Zdeňkou Vejvalkovou v časopise Sociální práce/Sociálna práca a neztotožňuje se s názorem autorky diplomové práce.

Bývá častým jevem, že biologičtí rodiče posléze komplikují výchovu dětí přijatých do pěstounské péče. Čekají na děti u školy, uráží pěstouny, pokřikují na ně vulgárností či jim v dopisech vyhrožují. Vynucují si zájem dítěte či se snaží přes odpor dítěte vynutit osobní návštěvu. Pokud je takový rodič později zbaven rodičovské zodpovědnosti, najednou stojí mimo novou rodinu dítěte. (Koluchová, Matějček, 2002)

Tato část textu se věnuje popisu práv biologických rodičů, kteří mají omezenou rodičovskou odpovědnost. Rodičovská odpovědnost se však nezabývá pouze právy rodičů, ale také jejich povinnostmi. (Zákon č. 89/2012 Sb.)

Rodič a dítě mají podle nového občanského zákoníku vzájemná práva a povinnosti, kterých není možné se vzdát. I kdyby tak jedna ze stran učinila, nebylo by k tomu přihlíženo. (Zákon č. 89/2012 Sb.) Z práv je možno zmínit například udržování styku s dítětem, právo na zastupování dítěte v jeho záležitostech, správu jmění. Tato práva vznikají narozením dítěte, zanikají nabytím plné svéprávnosti dítěte. Změny v těchto věcech může činit pouze soud a to například změnami v omezení a trvání rodičovské odpovědnosti. (Zákon č. 89/2012 Sb.)

Při přijetí dítěte do pěstounské péče zůstávají biologickým rodičům práva, která vyplývají z rodičovské odpovědnosti. Výjimkou jsou práva, která stanoví soud pěstounovi. O věcech podstatných však i nadále rozhodují rodiče. (Knihovna NRP, 2016)

Rodiče mají právo se s dítětem pravidelně stýkat a znát informace, které se dítěte týkají. Též mají právo požadovat dítě zpět do své osobní péče. Soud návrhu vyhová, pokud je to v souladu se zájmy dítěte. (Knihovna NRP, 2016)

1.2.3 Pěstoun

Jaká je motivace lidí přijmout do své rodiny cizí dítě? Jaké jsou jejich důvody a pocity? U lidí platí to stejné, co v přírodě s přijímáním mláďat cizích druhů. Jak zvířata, tak i lidé se o tato "mláďata" starají se stejnou péčí a láskou, jako by se starali o mláďe/dítě vlastní. V souvislosti s tím je rozlišováno rodičovství biologické a rodičovství

psychologické. Toto téma je blíže popsáno v kapitole týkající se potřeb dítěte. (Koluchová, Matějček, 2002)

Úzkost, nejistota, očekávání. To jsou pocity budoucích náhradních rodičů, které uvádějí Schavel a Drexlerová. I přes tyto nepříliš optimistické pocity je však jejich motivace velmi silná. Hovoří též o shodě mezi partnery, která je klíčová pro fungující budoucí náhradní rodinu. (Schavel, Drexlerová, 2006) I přesto však s myšlenkou pěstounství ve většině případů přicházejí matky. Muž pak sehrává roli toho, kdo s tím souhlasí. (Škoviera, 2007)

Důležité je též samotné vyhledání pěstouna, které je třeba cílit hlavně ve vztahu k danému dítěti. Do náhradní rodinné péče jsou totiž přijímány různé děti v různém věku a s odlišnými potřebami. Je proto potřeba i specializace pěstouna. (Bond, 2004)

V oblasti práv a povinností má pěstoun právo a povinnost o dítě osobně pečovat a rozhodovat o běžných záležitostech v životě dítěte. (Knihovna NRP 2016) Pěstouni však ve většině případů mají mnohem více odpovědnosti než biologičtí rodiče, přesto biologičtí rodiče většinou zůstávají zákonným zástupcem dítěte. Tím pádem se jim dostává i větších práv. (Škoviera, 2007)

Měli by ale také znát veškeré podrobnosti týkající se minulosti dítěte. Alespoň ty dostupné. Kdo byli jeho rodiče, z jakého důvodu o něj přestali pečovat. Jaký je psychický stav dítěte, z jaké pochází rodiny a v jakých žilo sociálních podmínkách. Zda je dítě zdravé či má nějaký handicap, ale také, v jaké se nachází právní situaci. (Koluchová, Matějček, 2002) Toto poznání však přináší jak výhody, tak nevýhody. Možnými klady může být seznámení se s fakty - genetické, zdravotní a psychologické pozadí dítěte Pěstoun může získat větší pochopení pro biologické rodiče dítěte. Nezpochybnitelně kladný činitel je také to, že rodič získá reálná očekávání směrem k dítěti. Na druhou stranu může přijít i zklamání, ztráta idealizovaného obrazu, skepse přecházející až k rezignaci. V horších situacích vše vede až k odsuzování rodičů, potlačování minulosti dítěte a v případech neúspěšné výchovy či počínajících problémů svalování viny na minulost dítěte. (Škoviera, 2007)

Pokud dítě prožilo nějaké traumatizující zážitky, měla by rodina pracovat na tom, aby byly co nejdříve překryty zážitky novými, pozitivními a s novou rodinou. Není vhodné dítě nutit do přílišných kontaktů a příliš se mu vnučovat. Je také třeba mít na paměti, že pokud dítě o špatných zážitcích nemluví, neznamená to, že je neprožilo. (Koluchová, Matějček, 2002)

Když si poté pěstoun s dítětem vybudují vztah, dítě ztratí svou úzkost a nabude jistoty, že někam patří a něčí je. Máme právo ho o tuto jistotu připravit tím, že ho budeme nutit setkávat se s někým doposud neznámým, kdo ho v minulosti opustil či ho svým jednáním jinak ohrozil, ať už ho k tomu vedlo cokoliv? (Matějček, 2003) Přes toto všechno mohou být kontakty určené soudním rozhodnutím. Samozřejmě ale existují případy, kdy je kontakt na základě dohody, ale můžou být i kontakty volné. (Škoviera, 2007)

K povinnostem pěstounů patří, že každý pěstoun má od převzetí dítěte do péče, které je dáno soudním rozhodnutím, 30 dní na to, aby uzavřel „Dohodu o výkonu pěstounské péče“. Může ji uzavřít s obecním nebo krajským úřadem nebo s neziskovou organizací. Ta ale musí mít tzv. pověření pro výkon pěstounské péče. Dohoda také může být ze strany pěstouna vypovězena kdykoliv bez udání důvodu. Dohoda je určitou pomocí ze strany státu a stanovuje pěstounům jejich práva a povinnosti. Mezi tyto povinnosti patří například pravidelné vzdělávání pěstounů (24 hodin/1 rok), povinnost umožnit pracovníkovi doprovázející organizace jedenkrát za dva měsíce navštívit pěstounskou rodinu. (Kraj Jihočeský, 2010)

Mezi další povinnosti patří v souladu s individuálním plánem dbát na udržování, rozvíjení a případné prohlubování sounáležitosti dítěte s rodiči a dalšími osobami jemu blízkými. Povinností je také umožnit styk rodičů s dítětem, pokud soud svým rozhodnutím nestanoví jinak. (Právo na dětství, 2016)

Mezi práva pěstounů patří také pomoc s hlídáním svěřených dětí, v případě, že si pěstoun vyřizuje nezbytné osobní záležitosti, pečuje o osobu blízkou či je v pracovní neschopnosti a dalších vymezených případech. Dále má právo na to, aby mu byla

poskytnuta dovolená alespoň na 14 kalendářních dnů v roce u dětí starších dvou let. V této době má nárok na poskytnutí pomoci se zajištěním celodenní péče o děti, které má v pěstounské péči. Dalším důležitým právem je psychologická, terapeutická nebo jiná odborná pomoc, která je zajišťována alespoň jednou za půl roku. V oblasti vzdělávání má právo na zprostředkování nebo zajištění možnosti zvyšovat si své znalosti a dovednosti, a to bezplatně. Obzvláště důležitým právem je právo na asistenci a související pomoc při kontaktu s biologickou rodinou, včetně zajištění vhodného prostoru. (Právo na dětství, 2016) Tato pomoc může souviset také v přípravě samotného pěstouna na tento kontakt. (MPSV, © 2012)

Pěstouni navíc musí poskytovat určitou záruku řádné výchovy svěřeného dítěte. Povinností a oprávněním je osobní péče o dítě, rozhodování pouze v běžných záležitostech dítěte a v takových záležitostech spravovat jeho jmění. Je také povinen informovat biologické rodiče o podstatných záležitostech dítěte. Soud také může stanovit další práva a povinnosti pěstouna, vyžadují-li to okolnosti. ((Kraj Jihočeský, 2010)

1.3 Kontakt mezi dítětem a biologickým rodičem v náhradní rodinné péči

Klíčová pro kontakty dětí s biologickými rodiči je nemožnost oddělení rodiče a dítěte, pokud by příslušný orgán neshledal, že takové oddělení je v zájmu dítěte. Zde se jedná o takové případy, kdy je dítě zneužíváno, zanedbáváno nebo je jinak ohroženo. Dále je to uznávání práva dítěte, které nežije buď s jedním, nebo oběma rodiči, na udržování pravidelných osobních kontaktů. Výjimkou je, pokud by tyto kontakty byly v rozporu se zájmem dítěte. To platí i v případě práva na život ve své vlastní rodině s oběma rodiči. Pokud dojde k rozchodu rodičů či k situacím, které by ohrozily vývoj a zdraví dítěte, toto právo ustupuje do pozadí. (Úmluva o právech dítěte, 1991)

S kontakty s rodiči souvisí také to, že v současné době již není hlavním dilematem pěstounského rodiče, zda o biologických rodičích s dítětem mluvit nebo ne. Postoupili

jsme dál a není už potřeba řešit tabu, zda se má dítě s biologickým rodičem setkat či ne. V současné době se dospělo do fáze, kdy organizace či sami pěstounští rodiče řeší, jakým způsobem tento kontakt realizovat a zprostředkovat. (Uhlířová, 2012)

Obvykle se kontakty realizují návštěvou u pěstounů, což ne vždy může být pěstounům příjemné. Obzvláště, pokud rodiče mají sociálně patologickou minulost. Pěstoun se tak může cítit ohrožený nejen ve výchově dítěte, ale také ve věcech fyzického ohrožení či ohrožení majetku. (Škoviera, 2007) Vzhledem ke kontaktům se okolnosti setkávání mohou měnit, avšak pokud zainteresované strany mají na mysli a dbají na dobro dítěte, neplatí jasně daná pravidla. (Archer, 2001)

U dětí, které se do pěstounské péče dostaly již bez dokladů a jakýchkoliv informací o předchozí rodině může být hledání původní rodiny velmi komplikované, častěji však nemožné. V těchto případech může velmi pomoci i zprostředkování kontaktu s někým z doby, kdy ještě dítě nebylo v pěstounské péči. Může se jednat o personál z nemocnice, sociální pracovníci, zaměstnance policie či personál kojeneckého ústavu. (Archer, 2001)

Poznání minulosti však s sebou nese i určitá rizika. Stejně tak ale nepoznání minulosti může způsobit komplikace v životě dítěte. Výhodou poznání okolností, za kterých se dítě do náhradní péče dostalo, může být jak seznámení se s fakty, částečné pochopení svých rodičů a možnost zakořenění dítěte v minulých vztazích. Poznání přináší dítěti možnost vnímat samo sebe reálně. Na druhou stranu s sebou tyto informace nesou i určitá rizika. Dítě nemusí minulost přijmout, může dojít k nepochopení faktů a nastat problémy s identitou. Časté jsou také konflikty mezi dvěma identitami, ale i prvotní idealizovanou představou rodiče, která je vzápětí zničena deziluzí. Mohou nastat určité vyčítavé reakce na adresu rodičů a dítě se může snažit o úniky do jiné reality. (Škoviera, 2007) Důležité však je vědět, že i přesto, že kořeny dítěte nejsou ideální, vždy je to součástí jeho identity a jeho minulosti. Pokud by nějakým způsobem měly být zničeny, dítě by ztratilo část sebe. (Littner, 1975)

Pro to, aby kontakty mezi rodiči a pěstouny probíhaly smysluplně, je důležité, aby byly zaměřené také na budoucnost dítěte. Rozhodně by se obě strany měli vyhnout

jakémukoliv prohlubování rozporů mezi oběma stranami a ani jedna ze stran by se neměla cítit ohroženě. Všechny dosažené výsledky by měly vznikat na základě svobodné volby zúčastněných a měly by motivovat k pozitivním změnám. Ve věcech dítěte by jednání měla pomoci k pochopení situace, ve které se dítě nachází a vyrovnání se s novými okolnostmi. (Škoviera, 2007)

V příloze číslo 1 je uvedena Pyramida intenzity kontaktů dítěte s biologickým rodičem, která rozděluje intenzitu vztahů mezi rodičem a dítětem do třech pater. Pyramida může sloužit jako návodný způsob, jak postupovat při těchto kontaktech. Je potřeba postupovat od nižších pater směrem vzhůru. Pokud by postup nebyl dodržen, nebo nižším patrům nebyl věnován dostatečný zájem, nepodaří se vztah dobře navázat. (Uhlířová, 2015)

V prvním patře pyramidy se nachází otevřená komunikace o vlastní rodině jako základní kámen celé stavby. Toto patro je také pro všechny v pěstounské péči povinné. Uprostřed nalezneme hledání kořenů a na vrcholu pyramidy se nachází vztah s biologickými rodiči. Je však nutné podotknout, že ne každé dítě dosáhne až na vrchol pyramidy. Také je důležité reflektovat, jaký je anebo byl předešlý vztah dítěte a rodiče. Pokud docházelo k odmítání, týrání či jiným traumatizujícím situacím, je dobré držet se v dolních patrech pyramidy. Při stoupání směrem k vrcholu pyramidy je důležité brát v úvahu pocity zúčastněných stran i fakt, že pěstounský rodič ke kroku osobního setkání třeba ještě nedozrál. Vzhledem k tomu, že dítě má v pěstounovi velkou oporu, by se při tlaku na pěstouna nemusel bezpečný kontakt s biologickým rodičem podařit. Na špičku pyramidy dosáhne pouze minimum dětí v náhradní péči, nejčastěji se jedná o případy, kdy je dítě svěřeno do příbuzenské péče nebo pokud se jedná o přechodné umístění dítěte v pěstounské rodině a existuje reálná šance návratu k původní rodině. (Uhlířová, 2015)

Ať už bude postup k vyšším patrům postupovat jakkoliv rychle, je důležité mít na paměti, že je důležité vazbu mezi dítětem a biologickým rodičem nepřerušovat. Je potřeba být opatrní v případech, kdy byly děti zanedbávány nebo týrány. Naopak u dětí,

které s původními rodiči nikdy nežily nebo si je nepamatují, slouží kontakt k pochopení jejich kořenů a pochopení sebe sama. (Vlčková, 2015)

Většinou v těchto případech nejde přímo o vybudování vztahu mezi dítětem a biologickým rodičem, ale spíše o samotnou možnost setkat se. Z toho důvodu je zpočátku dobré kontakty uskutečňovat pozvolna a méně často. (Vlčková, 2015)

1.3.1 Asistovaný kontakt

Tato podkapitola diplomové práce se věnuje kontaktu dítěte s biologickým rodičem za pomoci prostředníka - asistenta. Jsou zde popsány formy asistovaného kontaktu, informace o tom, jak kontakt navázat a jakým způsobem na vztahu mezi dítětem a biologickým rodičem pracovat.

Před třemi lety se změnil zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Ten posiluje práva rodičů biologických a vede rodiče náhradní k tomu, aby dětem dávali příležitost ke kontaktu s biologickými rodiči. Ačkoliv praxe minulých let směřovala spíše k tomu, aby děti byly co nejdále od biologických rodičů, aby opakovaně nezažívaly stres a měly šanci navázat nové vztahy. Se změnou zákona došlo i ke změnám v přístupu ke kontaktům mezi dětmi a jejich biologickými rodiči. Spolu s navýšením asistovaných kontaktů přibýly i zkušenosti - dobré i špatné. Dochází k různým interpretacím zákona a různým obousměrným extrémům. Na jedné straně téměř nucení pěstounských rodičů do kontaktů s rodiči biologickými, na straně druhé se kontakty s biologickými rodiči daří a všem stranám prospívají. (Uhlířová, 2015)

Často jsou asistované kontakty poskytovány u rodin, kde došlo k rozvodu rodičů, ale asistence je poskytována také při kontaktech, kdy se setkává dítě v pěstounské péči s biologickým rodičem. Nemusí se vždy jednat pouze o kontakt s rodičem, setkávat se může s prarodiči, sourozenci a dalšími členy rodiny. (Fond ohrožených dětí, 2016)

Často se ale může jednat i o kontakty nenaplánované. Je totiž výrazný rozdíl mezi dětmi v pěstounské péči a dětmi osvojenými. U dětí v pěstounské péči původní rodiče ví, kde

dítě nyní žije a tím pádem mají možnost zasahovat do jejich života mnohem více. Často se jedná o zásahy nevhodné a necitlivé, pro pěstouny komplikující situaci, pro děti způsobující trauma. Proto právě kontakty mezi biologickými rodiči a dětmi bývají jedním z nejvýznamnějších problémů v pěstounské péči. (Koluchová, Matějček, 2002)

Kontakty dětí a biologických rodičů lze pak rozdělit na dva typy. V jednodušší situaci se nacházejí ti, jejichž rodiče byli zbaveni rodičovské zodpovědnosti. Jednodušší situace je nejenom pro dítě samotné, ale zvláště pro jeho pěstouny. Druhá část pěstounských rodin se potýká s neustálým narušováním rodinného života ze strany biologických rodičů. Rodiče takovým jednáním často komplikují výchovu dětí. Pro pěstouny však vždy platí "jednat v zájmu dítěte", i když se to často zdá velmi komplikované. (Škoviera, 2007)

1.3.2 Asistovaná setkání rodiče s dítětem

Pod pojmem kontakt mohou být zamýšleny různé projevy. Může se jednat o pohlednici, která dorazí jedenkrát ročně k narozeninám, může se jednat o občasná setkání několikrát za rok či o velmi časté setkávání nejen s biologickými rodiči, ale také širší rodinou. (Archer, 2001)

Článek 4 Úmluvy o styku s dětmi stanovuje, že mezi dítětem a jeho rodičem by měl být navázáno a udržováno pravidelné setkávání. Výjimkou jsou případy, kdy by to nebylo v nejlepším zájmu dítěte. Pokud by však nebylo nejlepším zájmem dítěte setkávat se s rodičem samostatně, ale s dohledem, může se takového osobního setkávání za účasti třetí osoby využívat. (Úmluva o styku dítěte, 2005) Pokud v rodinách z nějakého důvodu nedochází k tomuto pravidelnému setkání rodiče s jeho dítětem, je možno využívat při tomto setkávání konkrétní služby - asistence. Tato forma podpory rodiny se využívá také při zajištění bezpečného kontaktu dítěte a jeho rodičů či jedním z rodičů. Tuto asistenci je možné využít po celou dobu, kdy probíhá kontakt rodiče s dítětem. Hlavním cílem je, aby taková situace pro dítě nebyla zatěžující, aby probíhala přirozeně a v klidu. (Fond ohrožených dětí, 2016)

Žádost o asistenci může přijít z pozice rodiče, pěstouna i dítěte, pokud dané situaci odpovídá jeho věk a rozumová úroveň. Podnět ale může podat OSPOD či soud, na základě rozhodnutí. Samotná asistence pak probíhá v prostorách organizací, které tuto službu zprostředkovávají. Výjimkou není ani setkání v místě bydliště rodičů či poskytnutí asistence na úplně neutrálním místě - při výletu do zoo či při výletech na různé památky, hrady a zámky. (Fond ohrožených dětí, 2016)

Před samotným setkáním musí být vždy alespoň rámcově naplánováno, jak bude asistence probíhat. Zde potom záleží na věku dítěte, ale také na jeho potřebách. V rámci setkání asistent odhaluje pozitivní vazby a snaží se je posilovat, na druhé straně též hledá vazby negativní. Na základě setkání je poté plánován další postup v setkávání. V rámci asistencí se poté usiluje o to, aby měl rodič možnost setkání se svým dítětem. Mezi další cíle ale patří hlavně pozitivní vývoj situace v budoucnu a dosažení změn, které povedou v samostatné setkávání mezi rodiči a dětmi. Z toho důvodu také nelze určit, zda takových asistovaných setkání bude pět nebo patnáct. Vždy záleží na snaze rodičů o dosažení pozitivní změny. (Fond ohrožených dětí, 2016)

1.4 Psychologická východiska osob zúčastněných pěstounské péče

Tato kapitola je v textu práce zařazena z důvodu komplexního náhledu na problematiku. Pokud by na problematiku bylo nahlíženo například pouze z právního hlediska a nereflektovali bychom to, co dítě, pěstoun či biologický rodič prožívá, bylo by naše vidění zkreslené.

Pro to, aby se dítě zdravě vyvíjelo, rozvíjela se jeho identita a vnímání sebe sama, je nutností, aby dobře chápalo (dle jeho aktuální vývojové úrovně) to, co se v jeho životní historii stalo. Je také důležité, aby rozumělo, kdo zaujímá místo v jeho životě a na jakém místě se tato osoba nachází. Pokud se tak nestane, dítě není orientováno ve své situaci, nerozumí, proč nežije se svými rodiči či proč se s nimi nemůže vídat a stýkat. Takové situace vedou v majoritě případů k úzkostem, pocitům stresu a následným

patologickým projevům chování. Může se objevit agrese, odmítání, lhaní apod. (Vlčková, 2015) V těchto případech je důležité se nebát a přiznat dítěti, že v jeho životě existují místa, ke kterým se váže smutek, zklamání či nejistota. Je ale nutné mít na paměti, že vinu za to, co se stalo, nenese pěstoun. (Archer, 2001)

To, co dítě z hlediska vývoje potřebuje, zkoumali a odvodili docent Langmeier spolu s doktorem Matějčkem. Specifikovali čtyři psychologické potřeby. Jednou z nich je potřeba určitého množství a kvality, ale také proměnlivosti vnějších podnětů. Druhá se týká potřeby stálosti, řádu a smyslu v těchto podnětech. (Matějček, 2003) Je možné na tomto místě zmínit například pravidelný, pozitivní a bezpečný kontakt s biologickými rodiči, který umožňuje dítěti zcela realisticky zpracovávat svou historii. Díky takovému kontaktu se dítě oprostí od fantazijních představ o rodičích a naučí se lépe rozumět své současné situaci. (Vlčková, 2015) Pokud tento kontakt splňuje i onen řád a stálost, dítěti jediné prospívá. Navíc díky naplnění oné potřeby stálosti se z podnětů, které vnímáme, stávají zkušenosti, pracovní strategie a poznatky. Pokud by dění v našem okolí bylo vnímáno jako náhodné, ničemu bychom se nenaučili a vše by pro nás byl pouze chaos. (Matějček, 2003)

Další z potřeb, která byla odvozena, je potřeba prvotních citových a sociálních vztahů. Uspokojení této potřeby dává dítěti pocit životní jistoty a týká se hlavně vztahů k prvotním vychovatelům. Bez uspokojení této potřeby by dítě nebylo schopno dosáhnout vnitřního uspořádání vlastní osobnosti. Všechny potřeby byly zkoumány na nálezech dětí z dětských domovů. Později k nim Matějček přidal ještě potřebu životní perspektivy, jinak také otevřené budoucnosti. (Matějček, 2003)

V souvislosti s navazováním nových vztahů a budoucnosti souvisí také navázání vztahu k novému rodiči - vychovateli. Navazuje se těžko, to je bez debat. Ale v okamžiku, kdy děti tento vztah navážou a nabydou určitou životní jistotu, začnou také objevovat budoucnost. Ruku v ruce s budoucností je ale začíná zajímat i minulost. Nastanou velmi časté otázky na dobu, než přišly do náhradní rodiny, na dětství, na místo, kde žily. Zajímají se o rodiče, kým byli, jaké povolání vykonávali. Proč se dítě dostalo k

náhradním rodičům a zda se mohou podívat na místo, odkud pocházejí. (Matějček, 2003) Může se ale také stát, že žádné otázky nenastanou. Není to však proto, že by to dítě nezajímalo. Dítě může mít strach z reakce pěstounů, pokud se dotáže na své biologické rodiče. Bojí se zklamání pěstounů z jeho otázek. Myslí si, že bude považováno za nevděčné. (Uhlířová, 2012)

V době Matějčkových výzkumů o těchto věcech náhradní rodiče - vychovatelé mluvili s rozpaky a ptali se na odpovědi k otázkám dětí. Nejlepší odpovědí se tehdy osvědčila pravda, pokud nebolela ani neponižovala dětskou identitu. Tyto otázky pěstouni nejčastěji dostávají v období středního školního věku. (Matějček, 2003)

Nutnost a potřebu odpovědi na otázky však mohou pociťovat i pěstouni. Může zde být myšlenka na to, že dítě má raději vlastní mámu než pěstouna. Může zde být strach z otevření bolavých ran a zbytečného vystavování dítěte bolestnému vzpomínání. Může zde být pocit, že když dítě nic neví, je chráněno a bude mu tak lépe. Může zde být i vztek na biologické rodiče a nechut' o nich mluvit, když už jednou dítě opustili. (Uhlířová, 2012)

Co se potom samotného kontaktu s původní rodinou týká, jedná se vždy o velice individuální záležitost. I proto nelze najít návod jakým způsobem tyto kontakty uskutečňovat. Je však důležité u každého dítěte postupovat velmi opatrně. (Archer, 2001)

Pokud bychom se vrátili zpět k otázkám, je potřeba říci, že ne vždy se pěstounskému rodiči otázka po původu dítěte naskytne. Některé z dětí se do pěstounské péče dostaly v době, kdy rodiče znají nebo si na ně jasně pamatují. Často je toto téma pro dítě velmi bolestné a je třeba v těchto případech jednat obzvláště citlivě. Naštěstí již v dnešní době existují publikace, které dítě vedou pomocí návodných otázek a pomáhají mu srovnat rané myšlenky na rodinu a dětství. Pěstoun může napomáhat jako průvodce.² (Uhlířová, 2012)

² Publikace *Kniha života* a *Publikace Moje album*

Ať už ale dětství bylo jakékoliv a rodina o dítě pečovala sebehůř, vždy bude jeho součástí. Není na škodu se pokusit získat nějaké hmatatelné připomínky z dětství. Je také potřeba chápat dítě a rozumět tomu, že i když s ním původní rodina nezacházela dobře, dítě si to nepřipouští. Naopak vztek, bolest a kritiku často obrací na rodiče pěstounské. (Archer, 2001)

Je také důležité zmínit, že jakékoliv dítě je velmi ovlivnitelné těmi, koho miluje. Je ale také velmi vnímavé k pocitům lidí, kteří ho vychovávají či jsou mu blízcí. Proto pokud dítě vnímá, že jeho pěstounský rodič nemá rád jeho biologické rodiče, může u něj nastat pocit nejistoty, kdy si není jisté tím, zda mají rádi jeho. (Uhlířová, 2012) Stejně tak u něj mohou nastat pocity provinilosti a zbytečnosti v případech, kdy se dítě dozví, proč ho původní rodina nevychovává. Může si připadat nechtěné, špatné a mít pocit, že nemá právo existovat. Stejně tak je pro dítě velmi těžké přijmout, že jeho rodiče byli špatnými lidmi a ubližovali mu. Vždyť tito lidé jsou jediní skutečně významní lidé v jeho životě. V takových případech tak dítě vinu svaluje na sebe, cítí se být odpovědné za svou situaci, cítí se špatné. (Archer, 2001)

Děti žijící v náhradní rodině bývají zranitelnější a také je u nich větší riziko vzniku různých problémů, než u dětí vyrůstajících v klasickém prostředí. U těchto dětí se může projevat negativní vliv častých změn v jeho životě - například změn prostředí. Můžou se zde objevit různá narušení vývoje mozku, způsobené zátěží v prenatálním a perinatálním stádiu dítěte. Můžou se zde objevit dědičné dispozice. Někdy však může k problémům dojít až v době, kdy dítě zjistí, že není vlastním potomkem pěstounů či v důsledku nezvládnutí nejistoty a nejasnosti ve vztazích k biologickým rodičům. (Vágnerová, 2012)

1.4.1 Potřeby dítěte

Dítě potřebuje rodinu, o tom není pochyb. Potřebuje její zázemí, pocit bezpečí, potřebuje být vychováváno, vidět a osvojovat si příklady dobrého chování, potřebuje být rodinou materiálně zabezpečeno a především potřebuje cítit lásku rodiny. Je to ale stejné, pokud v rodině něco nevyjde a dítě se dostane do systému náhradní rodinné péče

a jeho další život se odehrává v pěstounské péči? Potřebuje dítě kontakt biologického rodiče, nebo mu stačí láska rodičů pěstounů? Na tuto otázku by měla odpovědět tato kapitola.

Naplnění všech základních potřeb je významným parametrem toho, čemu říkáme nejlepší zájem dítěte a je podmiňující pro rozvoj jeho životního potenciálu. Mezi základní potřeby jsou uváděny klasické biologické potřeby - vzduch, voda, teplo, výživa, dále je to spánek a obydlí, a v neposlední řadě ošacení a ochrana před nemocemi a úrazy. Mezi psychické potřeby patří hlavně množství, kvalita a proměnlivost podnětů, dále se jedná o řád a smysl podnětů pro učení, ale také citové a sociální vazby pro utváření osobnosti. (Vaničková, 2012)

Mnozí z nás by na otázku: "*Co děti nejvíc potřebují?*", odpověděli: "Lásku.". A skutečně, je toho hodně, co děti potřebují, ale lásku by většina z nás řadila na přední pozici. Zdeněk Matějček uvádí, že malé dítě potřebuje nejvíce jistotu ve vztazích ke svým lidem - nejenom k matce či otci, ale ke každému, kdo se k dítěti mateřsky chová. Tito lidé mu přinášejí pocit jistoty a bezpečí. (Matějček, 2003) Sociální prostředí dítěte navíc dle poznatků vývojové psychologie ovlivňuje psychický vývoj dítěte. (Koluchová, Matějček, 2002)

Vliv života v rodině na zdraví dítěte také prokázal výzkum v Americké národní studii dětského zdraví. Více než 17 000 dětí bylo zkoumáno ve vybraných ukazatelích fyzického zdraví. Výzkum prokázal, že děti žijící s oběma biologickými rodiči jsou na tom v těchto ukazatelích dvakrát lépe než děti, které žijí s nevlastním rodičem (matka žije s nevlastním otcem dítěte či uzavřela formální manželství). (Škoviera, 2007)

Je pravda, že získání pocitu bezpečí a sounáležitosti v nové rodině může trvat. Nápomocné může být, pokud dítěti někdo pomůže zorientovat se v minulé a současné situaci. Pokud mu náhradní rodič pomůže zařadit útržkovité vzpomínky z dřívějšího života v původní rodině. Pro zahájení nové etapy života je třeba uzavřít tu předchozí. Rozloučit se s osobami, které pro dítě byly důležité a se kterými dítě bývalo v kontaktu. Je však obzvláště důležité toto odloučení přijatelně vysvětlit, neboť dítě může chápat

toto odtržení od minulosti jako něco běžného, co se může v budoucnu opakovat. (Vágnerová, 2012)

Je také častým jevem, že si děti, které přicházejí do nové rodiny, biologické rodiče idealizují. Často si pamatují pouze to dobré, nebo naopak to zlé mají spojené s policií, sociální pracovníci či lidmi, kteří ho z původní rodiny odvedli. (Koluchová, Matějček, 2002) Podobné idealizace matky se mohou projevit například tím, že si dítě sbalí své věci a oznámí pěstounům, že jde hledat své rodiče. Že ti po něm určitě nebudou chtít takové věci, jaké po něm požadují pěstouni. (Vágnerová, 2012) Od pěstounů je potřebná trpělivost a snaha vysvětlit, že maminka se o ně nemohla starat a tak mu našli novou maminku, která už ale bude pořád s ním. Důležité je za žádných okolností biologickou matku dítěte nepohoršovat a nejlépe odvést pozornost dítěte a utvrdit ho v tom, jak je rodina ráda, že je právě u nich. (Koluchová, Matějček, 2002)

Ve vztahu k rodině je pro dítě důležité psychologické rodičovství, které je založeno na vnitřním, psychickém a citovém přijetí dítěte. Není tedy rozhodující rodičovství biologické. Je ale samozřejmě nejideálnější kombinací pokud je biologické rodičovství spojeno s psychologickým. Pokud dojde k případu, že se biologické rodičovství nevyvine v psychologické, biologický rodič často dítě opouští, odmítá ho či ho nedokáže přijmout. V této chvíli nastupuje náhradní rodinná péče ve formě nebiologických rodičů s potenciálem psychologického rodičovství. Tito rodiče nejsou méně důležití než biologičtí - právě naopak - často mají potenciál psychologického rodičovství mnohem vyšší a stávají se plnohodnotnými rodiči. Těmito pravými rodiči se stávají právě díky dovednosti poskytnout onen pocit jistoty a bezpečí a dítě je díky tomu přijímá za své. (Matějček, 2003)

Pro dítě ale existuje mnoho dalších rizikových situací. Takovou situací je rozvod rodičů, nechtěnost dítěte při početí, během těhotenství nebo po narození. Riziková situace je i smrt v rodině, sexuální či psychické násilí v rodině. Mezi rizikové situace je ale řazena i náhradní rodinná péče, kdy se vychovatelem dítěte stává cizí člověk. (Matějček, 2003) Přesto je však uváděno, že fungující rodina je nenahraditelná. I přesto, že není vlastní.

Klíčová je v prvních třech stádiích vývoje dítěte. Jedná se o období věku od narození do jednoho roku, tedy věk kojence. Druhým obdobím je rané dětství od jednoho do tří let, třetí je období hry, u dětí od tří do šesti let. Pokud v těchto třech obdobích dítě žije v běžně fungující rodině, dokáže si přiměřeně řešit své psychosociální krize. V pozdějším věku již rodinné prostředí není nenahraditelné, přesto však dítě "těží" z předchozích zkušeností a je ovlivňováno dřívějšími zážitky. (Škoviera, 2007)

1.4.2 Potřeby a pocity pěstouna

Na základě výzkumů dětí, které vyrůstali bez svých rodičů či čehokoliv, čemu můžeme říkat rodinné zázemí, bylo specifikováno několik psychologických potřeb. Pokud jsou tyto potřeby uspokojeny, dítě se po duševní stránce vyvíjí zdravě. Po krátké době se však ukázalo, že stejné je to i s potřebami dospělých a že tyto potřeby uspokojují právě životem s dětmi. Jedná se o:

- potřebu stimulace (jinak také potřeba náležitého zásobení podněty),
 - potřebu smysluplného světa,
 - potřebu životní jistoty,
 - potřebu pozitivní identity (čili vlastního já)
- a potřebu otevřené budoucnosti (neboli potřebu naděje a životní perspektivy). (Koluchová, Matějček, 2002)

To, že pěstoun nevychovává děti vlastní, tyto potřeby neovlivňuje. Co ale pěstouna ovlivní je doba, kdy se dítě začne poprvé více zajímat o své biologické rodiče. V pěstounovi mohou tyto otázky vyvolat strach. Mohou vzniknout různé obranné reakce, kdy pěstoun vyčítá dítěti, co pro něj vše udělal, vyčítá mu nevděčnost. Přehnané reakce mohou vyústit až v to, že pěstoun vezme dítě mezi osoby bez domova, před vězení nebo k frekventované silnici a ukazuje mu, že podobní lidé jsou i jeho rodiče. Ač tento boj s pomyslnou konkurencí může být ze strany pěstouna pochopitelný, rozhodně není vhodný a dítěti ubližuje a zraňuje ho. Takové jednání bohužel může vyústit až v uzavřenost dítěte či k případům, kdy již dítě svým pěstounům nedůvěřuje. Popřípadě

žije dvojitý život – kdy se na jednu stranu snaží svým pěstounům zavděčit, na druhou stranu svého biologického rodiče ve fantaziích vidí jako toho nejlepšího. (Uhlířová, 2012)

Pomyslný boj mezi pěstounem a biologickým rodičem se nám může zdát pochopitelný, pokud víme, že dítě přichází z rodiny, kde bylo zanedbáváno či zneužíváno. Pro pěstouna je pak velmi těžké být podporovatelem kontaktů mezi dítětem a biologickým rodičem. I když bolest ze strany původní rodiny nemusela být úmyslná, pěstoun v sobě může mít pocit zloby a nemusí vnitřně souhlasit s tím, že by v životě dítěte tato rodina měla nadále být či se s ním dokonce stýkat. Může mít strach z opakovaného zraňování dítěte. V těchto případech je dobré si uvědomit, že na špatném chování a zacházení s dítětem se nemuseli podílet všichni členové rodiny či se o tomto zacházení nemuseli dozvědět. Příběhy vzdálených tet a strýčků či babiček a dědečků mohou v dítěti zaplnit prázdná místa a odpovědět na otázky dřívějšího života. (Archer, 2001)

1.5 Podpora pěstounských rodin

Po dobu pěstounské péče se během péče o děti naskytne mnoho otázek a situací, ve kterých si pěstouni nevědí rady či příhod, které nejsou schopni sami řešit. Z toho důvodu existují organizace, které poskytují jak asistenci, psychologickou pomoc či odlehčovací služby. Věnují se též asistenci při osobních setkáních biologických rodičů a pěstounů.

V těchto organizacích je prostor pro sdílení zkušeností mezi pěstouny, pěstouni zde též získají informace o dalších návazných službách a mají zde podporu v získávání dalších potřebných služeb. Tyto organizace na základě Dohody o výkonu pěstounské péče mohou využít služeb jako je například doprovázení, sociální nebo psychologické poradenství, vzdělávání pěstounů či při kontaktu s biologickým rodičem. Rodiče také mohou využít odlehčovacích služeb, pokud se rozhodnou využít svůj nárok na dovolenou. (Jihočeská rozvojová o.p.s, © 2016)

V rámci asistovaného kontaktu je potřeba, aby všechny zúčastněné strany měli co nejčistší úmysly a byl dán zřetel především na potřeby a zájem dítěte. I z toho důvodu se radí, aby tyto kontakty pomáhala zprostředkovat třetí strana. (Archer, 2001)

V této kapitole budou v krátkosti představeny vybrané organizace, na které se mohou pěstouni obrátit s žádostí o pomoc se zprostředkováním kontaktu či jinými záležitostmi. Jedná se o organizace působící v Jihočeském kraji.

1.5.1 Jihočeská rozvojová o.p.s

Jihočeská rozvojová o.p.s. se nachází v Českých Budějovicích. Mimo jiné služby se věnuje službám pro pěstouny. Mezi poskytované služby patří služba asistovaný kontakt, který slouží pro bezpečí pěstouna i dítěte v pěstounské péči při setkání s biologickými rodiči či osvojiteli. Lze využít asistence při kontaktu buď v sídle střediska - umožněno využít prostor střediska, nebo v domácnosti pěstouna, či na nějakém, pro všechny strany neutrálním, místě. (Jihočeská rozvojová o.p.s, © 2016)

Pokud má dítě vlastní rodinu či osoby, které jsou mu blízké, má pěstoun povinnost při kontaktech spolupracovat. Tato spolupráce je v souladu se zájmy dítěte. V případě využití asistence je potřeba mít uzavřenou dohodu o asistovaném kontaktu. (Jihočeská rozvojová o.p.s, © 2016)

Středisko Služby pro pěstouny vytváří plán kontaktu vždy tak, aby zajistilo bezpečný prostor pro všechny zúčastněné, zejména pak pro dítě. Cílem těchto aktivit je umožnění dítěti v pěstounské péči udržovat, rozvíjet či prohlubovat kontakty a s nimi spojenou sounáležitost s osobami blízkými. Mimo jiné také budovat identitu dítěte vzhledem k jeho původu. (Jihočeská rozvojová o.p.s, © 2016)

1.5.2 PREVENT 99 z.ú.

Mimo jiných činností provozuje PREVENT 99 z.ú. i Služby pro rodiny. Do roku 2013 se tyto služby týkaly výlučně rodin, které řešily problematiku závislosti svých členů. Od

roku 2013 byly tyto služby rozšířeny o specifické služby podpory pěstounských rodin. (Prevent 99 z.ú., © 2016)

Tzv. centrum podpory pěstounských rodin se věnuje celým pěstounským rodinám. Těm jsou také služby centra určeny. Jedna z poskytovaných možností je uzavření Dohody o výkonu pěstounské péče. Na základě dohody je poté poskytována podpora nebo služba doprovázení. Jsou nabízeny též možnosti vzdělávání – jsou pořádány kurzy a semináře na desítky témat. Mezi další možnosti patří též, pomoc při navázání kontaktu s biologickou rodinou dítěte, využít lze i konzultace psychologa či další služby dle aktuální potřeby rodiny. (Prevent 99 z.ú., © 2016)

Zařízení fungují v Českých Budějovicích, Strakonících a Prachaticích. Nejčastěji se však pracovníci s rodinami setkávají v přirozeném prostředí rodiny - u nich doma. Působnost je v rámci celého Jihočeského kraje. (Prevent 99 z.ú., © 2016)

1.5.3 Temperi o.p.s.

Nestátní nezisková organizace Temperi sídlí v Českých Budějovicích a zprostředkovává pomoc rodinám, které se nacházejí v obtížné situaci. Též se zaměřují na doprovázení pěstounských rodin. (Temperi, © 2016)

V rámci programu „Podpora pěstounských rodin aneb pomoc v pravý čas“ jsou vytvářeny podmínky pro to, aby byl uskutečněn zdravý vývoj dětí v Jihočeském kraji, které žijí v náhradních rodinách. Poskytují služby setkávání pěstounů, doprovázení, poradenství a též vzdělávání. Pro pěstounské rodiny z Českých Budějovic nabízí služby a aktivity, které si mohou vybrat dle jejich možností a potřeb. (Temperi, © 2016)

Stejně jako u ostatních organizací je možno uzavřít Dohodu o výkonu pěstounské péče a využít například pomoci při zajištění kontaktu mezi biologickou rodinou dítěte a dítětem v pěstounské péči. K dispozici též mají prostory pro tyto kontakty. (Temperi, © 2016)

1.5.4 Arkáda – sociálně psychologické centrum, o.s.

Sociálně psychologické centrum Arkáda sídlí v Písku. Jeho služby jsou však poskytovány v celém Jihočeském kraji. Pěstouni mohou využít široké nabídky služeb. Jedná se o:

- poradenství,
- doprovázení,
- zprostředkování kontaktu s vlastní rodinou dítěte,
- vzdělávání,
- popř. odlehčovací služby.

Doprovázení je zde poskytováno za účasti týmu a náhradní rodiny v domácnosti pěstounů či v prostorech centra. Společným cílem je pak vytvoření fungující náhradní rodiny a zajištění zdravého vývoje dětí v pěstounské péči. Mohou k tomu dopomoci konzultace ohledně výchovy, pomoc se zvládním školy, asistence ke zvládní volnočasových aktivit. Zajištěna je také odlehčovací péče, kdy pěstoun může naplno využít svůj nárok na 2 týdny dovolené v roce. (<http://www.arkadacentrum.cz/socialne-psychologicka-pomoc-pestounskym-rodinam>)

Arkáda též podporuje pěstounské rodiny v kontaktu s biologickou rodinou. Pro pěstouny existuje možnost uzavřít s centrem Dohodu o výkonu pěstounské péče. V této dohodě je následně stanoven rozsah veškerých služeb a podmínek spolupráce. (<http://www.arkadacentrum.cz/socialne-psychologicka-pomoc-pestounskym-rodinam>)

Cílem programu, který podporuje pěstounské rodiny, je pěstouny tvořené takové prostředí, které je pro děti bezpečné a láskyplné. Dále je to informovanost pěstounů a získání rad pro uskutečňování péče, sdílení zkušeností mezi pěstouny a návaznost na další služby a informace. Neméně důležitým cílem je též reflexe úspěchů a neúspěchů mezi pěstouny. (<http://www.arkadacentrum.cz/socialne-psychologicka-pomoc-pestounskym-rodinam>)

2 CÍLE PRÁCE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY

2.1 Cíl práce

Cílem práce je zjistit, jaké jsou názory a postoje pěstounských rodičů na asistovaný kontakt. Zda mají informace a možnosti tohoto zprostředkování, a v kolika případech mají děti v pěstounské péči zájem setkat se svým biologickým rodičem. Zájem bude zaměřen i na to, jakým způsobem jim byla možnost asistovaného kontaktu nabídnuta a zda ji už někdy využili či se využít chystají.

Tento cíl práce byl vytvořen vzhledem k aktuálnosti tohoto tématu a s ohledem na to, že se tato problematika týká každého z pěstounů a tím pádem mají k této problematice co sdělit.

2.2 Výzkumná otázka

Pro účely výzkumu byla stanovena jedna výzkumná otázka, která vychází ze stanovených cílů práce. Tato otázka zní:

Obávají se rodiče mající dítě v pěstounské péči o ztrátu dítěte ve vztahu k asistovanému kontaktu?

Výzkumná otázka byla volena tak, aby odpovídala tématu diplomové práce, které se zabývá rolí asistovaného kontaktu v náhradní rodinné péči. Právě názor na asistovaný kontakt je v práci klíčový. Navíc vzhledem ke konkrétnosti otázky mohou být očekávány zajímavé výsledky.

2.3 Operacionalizace pojmů

V následující kapitole jsou uvedeny měřitelné indikátory, které naznačují výskyt zkoumaných jevů v této diplomové práci. (Jandourek, 2007)

Pěstoun - je osoba pečující o dítě a zároveň osoba odpovědná za výchovu dítěte (paragraf 4a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí). Tato osoba se rozhodnutím soudu stává zástupcem a zároveň náhradníkem biologických rodičů dítěte svěřeného do pěstounské péče. (Škoviera, 2007)

Kontaktem jsou myšleny osobní, telefonické i písemné kontakty dětí v pěstounské péči s členy jejich biologické rodiny, tedy se jedná o udržování vztahů mezi dítětem, které je v pěstounské péči a členy jeho biologické rodiny.

Asistovaný kontakt je služba, která vytváří bezpečné podmínky pro kontakt mezi dítětem v pěstounské péči a biologickými rodiči, popřípadě dalšími členy jeho biologické rodiny.

Vliv asistovaného kontaktu – tento pojem je chápán jako vyvolání změny v postojích pěstounů ke kontaktům, které jsou výsledkem služby asistovaný kontakt.

Postoj je naučená dispozice jedince reagovat na určitý objekt. Objektem může být předmět, osoba či idea, reakce může být pozitivní i negativní. Tyto objekty se poté stávají hodnocenými, máme o nich nějaké představy, chováme k nim určité pocity a reagujeme na ně určitým způsobem chování. Postoj není možné pozorovat přímo, nýbrž je odvozen z chování a vyslovených mínění. (Jandourek, 2007)

3 METODIKA

K výzkumu bude použit kvalitativní sběr dat, který bude probíhat metodou dotazování u konkrétní cílové populace. Výzkumné strategie a použité metody výzkumu jsou voleny takovým způsobem, aby bylo možné zodpovědět výzkumnou otázku.

Samotný výzkum proběhl v osmi fázích:

- 1) Stanovení cíle práce, stanovení výzkumné otázky (otázka, co bude předmětem výzkumu a proč),
- 2) Stanovení metodiky provedení výzkumu,
- 3) Kontaktování komunikačních partnerů pro provedení výzkumu,
- 4) Realizace rozhovorů,
- 5) Přepisy rozhovorů,
- 6) Analýza rozhovorů vytvářením trsů,
- 7) Kompletace výsledků
- 8) a Diskuze se sekundárními zdroji, shrnutí výsledků.

3.1 Použité metody a techniky sběru dat

Výzkum započal v listopadu 2015. Prvním úkolem výzkumu bylo oslovit organizace za účelem spolupráce a pozdější zkontaktování pěstounů pro realizace rozhovorů. Hlavním cílem v prvotní fázi bylo získání dostatečného počtu respondentů pro realizaci výzkumu. Byl stanoven cíl - uskutečnit rozhovor s deseti pěstouny. Vzhledem k tomu, že byl výběr výzkumného souboru vybírán účelově, byl tento počet reálný. Také tím, že pěstouny pro realizaci rozhovoru oslovila organizace, se kterou dlouhodobě spolupracují, byla jejich ochota uskutečnit rozhovor vyšší. Díky důvěře pěstounů v organizaci se tak podařilo stanovený počet rozhovorů uskutečnit. Začátkem roku 2016 proběhlo kontaktování pěstounů s žádostí o provedení rozhovoru.

Pro diplomovou práci byla zvolena **kvalitativní výzkumná strategie**, použita metoda **dotazování** a technika **rozhovoru**. Při sběru terénních dat byla použita technika

polostrukurovaného rozhovoru. Získané výsledky byly následně vyhodnoceny pomocí **metody vytváření trsů.**

Metoda pro sběr dat (rozhovor) byla vybrána pro to, že patří mezi nejvýhodnější metodu pro získání kvalitních dat. Zároveň je však jednou z nejobtížnějších. V odborné literatuře se též označuje jako interview. (Miovský, 2006)

Pro tuto práci byl z jednotlivých druhů rozhovorů (interview) vybrán polostrukurovaný rozhovor. V sekundárních zdrojích lze nalézt i název "Rozhovor pomocí návodu". Jedná se o seznam otázek či témat, které chce tazatel v rámci rozhovoru otevřít. To, že má tazatel sepsaný návod či seznam otázek, mu umožňuje kontrolovat, zda již získal odpovědi na požadované otázky a jsou zároveň probрана všechna témata. Zároveň tento typ rozhovoru dává tazateli určitou volnost při kladení otázek a je zde zajištěna i určitá přirozenost rozhovoru, neboť tazatel není vázán přesně danou strukturou a posloupností otázek. (Hendl, 2005)

Tento typ rozhovoru zároveň patří mezi nejrozšířenější v komparaci s různými typy rozhovorů. Je vytvořeno stěžejní schéma, dle kterého se tazatel orientuje. Díky tomu, že tazatel není svázán přesným řazením otázek, vzniká zde prostor na ujasnění si, zda jsme správně pochopili, co nám komunikační partner sděluje, a můžeme klást případné další doplňující otázky. (Miovský, 2006)

V první fázi výběru byli institucí doporučeni pěstouni, kteří mají nějakou zkušenost s kontakty dítěte a biologického rodiče. Na základě souhlasu pěstounů s předáním telefonního čísla, byli telefonicky kontaktováni. Na základě telefonického rozhovoru byla domluvena osobní schůzka. Samotné rozhovory byly realizovány v průběhu března a dubna 2016. Tři ze schůzek se konaly v přirozeném prostředí pěstounů - u nich doma, zbylé schůzky probíhaly v prostředí instituce, která kontakty poskytla. Tento výběr prostředí pro pohovor byl účelový, neboť pěstounům bylo prostředí instituce známé a tak nebylo potřeba složitě stanovovat místo setkání. Navíc se pěstouni v daném prostředí cítili dobře. V rámci instituce byla poskytnuta zvláštní místnost, kde byl klid a dostatek soukromí pro výpovědi pěstounů. Rozhovory trvaly celkem od 7 do 47 minut.

Vytvoření otázek pro výzkum probíhalo v souvislosti s určeným cílem práce a bylo koncipováno tak, aby odpovídalo jak na cíl práce, tak na výzkumnou otázku. Prvními otázkami byly identifikační otázky, které jsou pro všechny komunikační partnery jasné, a nebyl problém na ně odpovědět. Od obecnějších otázek bylo postupováno ke konkrétnějším. Poslední tři otázky již byly velmi konkrétní a pro komunikační partnery se mohly zdát nepříjemné. Z toho důvodu byly umístěny na konec rozhovorů, kdy již komunikační partner nebyl tolik stresován nahráváním rozhovoru a zároveň byla mezi ním a tazatelem navázána určitá důvěra.

Všichni komunikační partneři byli seznámeni s tématem diplomové práce a byli poučeni o účelu výzkumu. Každý z účastníků výzkumu byl seznámen s právem neodpovídat na otázky, které by mu byly nepříjemné. Před každým začátkem rozhovoru vždy proběhl dotaz, zda je možné rozhovor nahrávat na diktafon. Aby byla zaručena anonymita komunikačních partnerů, nejsou uváděna žádná jména.

Otázky se týkaly několika okruhů. Věnovaly se:

- znalostem pojmu "asistovaný kontakt",
- zkušenostem s tímto druhem kontaktu,
- zkušenostem s jakýmkoliv druhem kontaktu s biologickým rodičem,
- a názorem na kontakty s biologickými rodiči a na asistovaný kontakt.

I přesto, že je tato technika velmi časově náročná, byla pro přepisy rozhovorů použita právě doslovná transkripce. Jedná se o převod mluveného slova do písemné podoby. Cílem výzkumu bylo získat podrobná data a tak se tato technika projevila jako nejvíce žádoucí. Převod mluveného slova proběhl bez očištění od dialektu a bez přenosu do spisovného jazyka. Přepsané rozhovory jsou tedy bez jakýchkoliv dalších úprav. (Hendl, 2005)

Vyhodnocení dat získaných z rozhovorů proběhlo metodou vytváření trsů. Ta se uskutečňuje tak, že se seskupí určité výroky do skupin (trsů) na základě jejich podobnosti. Trsy poté vznikají pomocí překryvů, jinak také podobností. Může se jednat

o překryv tematický, časový či prostorový. (Miovský, 2006) Následovalo zpracování dat a diskuze s různými zdroji.

Jako další perspektiva pro nahlížení na zkoumanou problematiku byla použita SWOT analýza. Jedná se o nástroj, který lze univerzálně použít pro zmapování a analýzu určitého problému, situace, služby apod. SWOT analýza umožňuje náhled na problematiku ze 4 různých úhlů pohledu a zároveň představuje koncepční rámec pro systematickou analýzu. Tento rámec umožňuje komparovat vnější hrozby a příležitosti s vnitřními silnými a slabými stránkami zkoumaného jevu. (Mendlova univerzita, 2016)

3.2 Výzkumná strategie

Důvodem výběru kvalitativního výzkumu pro získání výsledků v diplomové práci bylo získání podrobnějšího vhledu do zkoumané problematiky. Právě rozdílný způsob zkoumání oproti kvalitativní metodě zvítězil při volbě kvality. Díky kvalitativním přístupům bylo možné výzkum napasovat na autentické prostředí a bylo možné reagovat na danou situaci a podmínky. (Hendl, 2005)

3.3 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor je množinou objektů, zastupující základní soubor ve výzkumu. Způsob, jakým je vzorek vybírán, zajišťuje reprezentativnost základního souboru. (Miovský, 2006)

Před výběrem výzkumného souboru byla stanovena kritéria výběru s ohledem na výzkumný cíl a s ním související výzkumné otázky. Nejednalo se tedy o výběr náhodný, ale účelný. Podmínkou pro výběr byla rodina či samostatně žijící pěstoun, který má alespoň jedno dítě v pěstounské péči. Druhou podmínkou bylo, aby tato rodina měla alespoň jednu zkušenost s kontaktem s biologickým rodičem. Nezáleželo, zda se jednalo o kontakt písemný, telefonický či osobní. Právě ona zkušenost s kontaktem byla hlavním kritériem pro výběr, neboť každý kontakt budí určité emoce a vyvíjí se díky

němu názor na věc. Pěstounské rodiny pro výběr byly vybrány přes instituce, které s pěstouny pracují. Výběr pěstounů byl uskutečněn na základě jejich souhlasu s výzkumem. Oblast pro vyhledání těchto rodin byla v rámci Jihočeského kraje. Bylo tedy vybíráno z konkrétní cílové populace.

Ve výzkumném souboru se neobjevují pěstouni na přechodnou dobu, ale můžeme zde nalézt pěstounskou péči, kde je příbuzenský vztah mezi pěstovankou a dítětem.

Tab. 2: Základní údaje o komunikačních partnerech zúčastněných výzkumu

Komunikační partner, pohlaví	Věk pěstouna	Počet dětí v pěstounské péči	Kraj	Kontakty s biologickým rodičem
KP1 - Žena	58 let	1	Jihočeský	2 - 3 x do roka
KP2 - Muž	45 let	1	Jihočeský	1x za život, dopis
KP3 - Žena	68 let	1	Jihočeský	1 x telefonát
KP4 - Žena	42 let	1	Jihočeský	1x telefonát, 1x dopis
KP5 - Žena	62 let	3	Jihočeský	2x - 3x za rok osobně, příležitostné volání dle potřeby, zaslání fotek na facebook
KP6 - Žena	53 let	8	Jihočeský	některé z dětí ano
KP7 - Žena	38 let	1	Jihočeský	1 x dopis
KP8 - Žena	48 let	2	Jihočeský	1 x u soudu
KP9 - Žena	54 let	2	Jihočeský	2 x osobní, několikrát telefonický
KP10 - Žena	51 let	1	Jihočeský	několikrát do roka

Zdroj: vlastní výzkum

Výše uvedená tabulka popisuje komunikační partnery, jejich pohlaví, věk a počet dětí v pěstounské péči. Poslední sloupec tabulky se věnuje kontaktům dítěte s biologickým rodičem. Je zde vypsán počet kontaktů a jejich forma.

3.4. Etika výzkumu

Jednou z důležitých rolí při realizaci výzkumu je anonymita, lépe řečeno přesvědčení zkoumaných osob, že je výzkum anonymní. Respektovat anonymitu respondentů či komunikačních partnerů je při každém výzkumu důležité a je to také jeden ze základních požadavků výzkumné etiky. (Disman, 2002)

3.5 Možná zkreslení výzkumu

V této podkapitole jsou uvedena možná zkreslení prováděného výzkumu. Jedním z hlavních činitelů pro zkreslení je samotný tazatel. Tím, že osobní kontakt mezi tazatelem a pěstounem byl prvním osobním kontaktem, mohlo dojít k tomu, že pěstouni neměli dostatečnou důvěru v osobu tazatele, či mohli některé odpovědi, které je napadaly vynechat. Tím, že šlo o choulostivé otázky, mohli komunikační partneři odpovídat takovým způsobem, aby odpovědi byly společensky přijatelné. Také skutečnost, že byly rozhovory nahrávány na diktafon, mohla zkreslit odpovědi komunikačních partnerů.

4 VÝSLEDKY

Tato kapitola přináší výsledky výzkumu, který byl realizován s celkem deseti pěstouny s různým počtem dětí v pěstounské péči. Volba polostrukturovaného rozhovoru pro realizaci výzkumu se ukázala jako vhodná, neboť většina komunikačních partnerů začala sama vyprávět své zkušenosti a odhalovat své postoje. Tazatel pouze pokládal doplňující otázky a držel linii rozhovoru.

4.1 Výsledky rozhovorů

Z výsledků realizovaného výzkumu vyplynulo díky metodě vytváření trsů sedm trsů, které jsou společné pro výpovědi více komunikačních partnerů. Tyto trsy jsou:

- znalost pojmu asistovaný kontakt,
- vztahy mezi pěstounem a dítětem,
- sociální pracovník a organizace,
- kontakt dítěte s biologickou rodinou,
- postoj k biologickému rodiči ze strany pěstouna
- postoje pěstounů ve vztahu k asistovanému kontaktu
- a využití služby asistovaný kontakt.

Z následující tabulky vyplývá, kolik pěstounů zná pojem asistovaný kontakt a dokáže víceméně specifikovat, o jakou službu se jedná. Z 10 komunikačních partnerů pouze 3 nevěděli, o co se jedná. 7 komunikačních partnerů si dokázalo ve spojitosti s pojmem asistovaný kontakt představit konkrétní věc.

Tab. 3 - Trs 1: Znalost pojmu asistovaný kontakt

Komunikační partner, pohlaví	Znalost pojmu AK	Neznalost pojmu AK	Volná definice asistovaného kontaktu podle pěstounů
KP1 - Žena		X	"Nevim ani co to je. Nedokážu si nic představit. Já nevím, vůbec."
KP2 - Muž		X	"Nějaká asistentka, se kterou se budeme kontaktovat. Nevím. Nebo Arkáda. (pozn. centrum poskytující tyto služby) Nějaká kontaktní osoba, která nám poradí a dá informace."
KP3 - Žena	X		"No, něco jsem četla ve Vlastě a v těch časopisech o tom. Jak se ty pěstounské rodiny setkávají. A i jsem jednou takhle byla v létě na Lipně. To byl jako tábor pro ty děti s pěstounských rodin."
KP4 - Žena	X		"Pro mě, co to znamená? Asistovaný kontakt je kontakt dítěte s biologickou rodinou za účasti pracovníka nějakýho. Asi psychoterapeut nějaký, sociální pracovník."
KP5 - Žena	X		"No, jako u nás to dělá třeba doprovodná organizace, že zprostředkovává kontakt rodičů s dětmi, protože co jsem zažila... Jako moc jsem toho zažila. Některý ty rodiče třeba vyčítají těm pěstounům, že jim ukradli děti a že jsou tam neoprávněně. A musím říct, že ta naše maminka to nikdy neřekla, teda. Protože, naopak mi děkuje, že se o ně starám."
KP6 - Žena	X		"To je, když je pěstoun přítomnej tomu setkávání s tím biologickým rodičem. Ten pojem znám, ale nás se netýkal."
KP7 - Žena	X		"Znám, asi jo. Když se děti, pěstounský, mají setkat s tou bio rodinou. A takže u toho je vlastně někdo, jako nějaký prostředník. Je to jako když jsme řešili, tak ne vždycky je ten

			<i>styk jako úplně hladkej. A když jsme byli na školení v Arkádě, tak se to tam jakoby řešilo. A Arkáda je myslím ten prostředník. Takže to je to, co si pod tím představuju. Že udělají nějaký to neutrální prostředí a jakoby se třeba i staraj o to, aby to proběhlo hladce a aby z toho ty děti neměly šok a tak."</i>
KP8 - Žena		X	<i>"Nevím."</i>
KP9 - Žena	X		<i>"Jedná se o službu neziskových organizací, kdy pracovník takové organizace pomáhá rodině při prvním kontaktu s rodičem dítěte."</i>
KP10 - Žena	X		<i>"Je to pomoc od organizace, se kterou máme uzavřenou dohodu. Pracovnice nás doprovází na schůzkách s rodiči našeho A. Jsem ráda, že tam je, mám v ní oporu a cítím se bezpečně."</i>

Zdroj: vlastní výzkum

Druhý trs znázorňuje vztahy mezi pěstounem a dítětem z pohledu pěstounů. Níže jsou popsány konkrétní výpovědi, které pěstouni uvedli v rámci rozhovorů.

Tab. 4 - Trs 2: Vztahy mezi pěstounem a dítětem

Vztahy mezi pěstounem a rodičem	KP 1	KP 2	KP 3	KP 4	KP 5	KP 6	KP 7	KP 8	KP 9	KP 10
Dítě popisované jako součást rodiny („naše dítě“)		X		X		X	X		X	X
Silné pouto dítěte ve vztahu k pěstounovi			X			X	X			
Pěstouni se o dětech vyjadřují v obecné rovině	X				X			X		

Zdroj: vlastní výzkum

Velká část pěstounů se o dětech, které mají v pěstounské péči, vyjadřuje jako o "našich dětech". Například komunikační partner 2 uvedl: *"No, že jako není náš, že je půjčený. Bavili jsme se o tom úplně normálně, nemá cenu něco tajit. Kdokoliv mu mohl něco říct a pak by s tím měl problém. Ale tak my ho máme, že je **náš**. Nevrátíme ho."* O dětech komunikační partneři mluví jako o svých a pokud mají vlastní děti, je těžké při jejich výpovědích rozlišit, které dítě je to "vlastní".

Komunikační partnerka 6 uvedla: *"My jsme měli to nádherný štěstí, když to tak poslouchám, ty zkušenosti, že **naše** děti, až na tuhle jednu rodiče nepoznali."* Často také komunikační partneři hovoří o své rodině v souvislosti s pěstounskými dětmi.

Komunikační partnerka 7 uvedla: *"A pak přišel tenhle **náš** blondátek anděl a ještě s finančním bonusem. I když mají mezi sebou s **tím druhým synem** velkej rozdíl a on je*

zrovna v pubertě, má nějaký učení, a jeden druhého provokuje. No prostě jako **sourozenci**". Dále uvedla: "Víte co, ono je to jako složitý. Třeba u soudu se nás ptali, jako jestli ho máme rádi. Tak co na to říct. Ho milujete, jako by bylo vaše **vlastní** dítě. To by bylo jako divný, kdyby ne. Prostě **nerozlišujeme to**". Komunikační partnerka 8 uvedla: "Kontakty s rodiči ani s jinými rodinnými příslušníky **našich dětí** již neprobíhají. Rodiče byli zbaveni rodičovských práv u obou dětí."

Komunikační partnerka 9 uvádí: " **Naše holky se nikdy po rodičích neptaly. Máme je obě od necelého roka a mají nás jako rodinu**".

Komunikační partnerka 10 sděluje: "No, **naše děti měly tu smůlu, že byly obě týraný**". Dále říká: "L. už byl jako **náš**, vše bylo v pořádku a pak se objevil ten táta a prostě už tu s náma není. Já vím, že na něj jako nemám plný právo, ale v srdci je mám oba."

Někteří komunikační partneři shodně popisují blízký vztah a provázanost mezi dětmi a pěstouny. Komunikační partnerka 7 popisuje potřebu syna být milován a slyšet to: " **On je hroznej cíťa. On pořád potřebuje slyšet, že ho miluju. On vám několikrát denně řekne, že vás miluje, že jste hodná a že jste krásná. A vždycky když mu neodpovím, tak se mě ptá: "A ty mě nemiluješ?". On to hrozně potřebuje slyšet**". Také sdělila, že: "Prostě v uvozovkách to není vaše dítě. **Svým způsobem je, papírově není, v srdci je. A já k tomu přistupuju tak, že za tu dobu, co ho budeme mít, tak mu chceme dát všechno, co normálně**".

Komunikační partnerka 6 popisuje velmi silný vztah jedné z dívek: "A když byla malá, tak mi **sedala na chodidlo, chytla se lýtka a já musela chodit s ní. Ona se opravdu nechtěla odlepit. A když začala chodit do školy, tak chodila do školy naproti nám a k nám bylo vidět do zahrady. A vedle nás soused svůj domeček vytáhl o patro. Já myslela, že ona mu tam bude rozbíjet okna, jak byla našťvaná, že vytáhl to patro a že ona teď nevidí na naši zahradu. Protože my jsme byly domluvené, že o přestávce já jsem vyšla na terasu a ona do okna a byla spokojená. Ona nám asi třikrát utekla ze školy jenom proto, že tam nemůžu být s ní. Takže tady to provázání je pro mě hodně důležitý. Taky**

když začala chodit do školky a ty děti si tam povídají, tak mi pořád říkala: "Mami a říkej, že jsem byla u tebe v bříšku."

Následující trs zobrazuje vztahy pěstounů k sociálním pracovníkům a organizacím, se kterými spolupracují.

Tab. 5 - Trs 3: Sociální pracovník a organizace

Postoj k sociálnímu pracovníkovi/organizaci	KP 1	KP 2	KP 3	KP 4	KP 5	KP 6	KP 7	KP 8	KP 9	KP 10
Kladný		X		X	X		X		X	X
Záporný			X							
Ambivalentní						X				
Žádný, nepotřebují ho	X							X		

Zdroj: vlastní výzkum

Tato oblast se věnuje vztahu mezi organizací a pěstounem a mezi sociálními pracovníky a pěstouny. Na jedné straně může být organizace pro člověka oporou, na druhé straně mohou mít pěstouni obavu z toho, že sociální pracovník bude chtít více podporovat zájmy biologického rodiče než zájmy pěstouna. Někteří pěstouni mohou mít pocit, že sociální pracovník se řídí pouze legislativou a nedokáže pochopit situaci v rodině.

V první části popisu této oblasti budou popsány pozitivní zkušenosti se sociálními pracovníky a organizacemi, se kterými mají pěstouni uzavřené dohody. Jedna z

komunikačních partnerek popisuje situaci, kdy je sociální pracovnice přišla varovat před možnými problémy, které mohou v budoucnu nastat v souvislosti s biologickým rodičem: "*Nejdřív jsme dostali varování od pani sociální, že se ta matka začíná zajímat.*".

Pokud rodiče neví, jak se v určité situaci zachovat, jaká jsou jeho práva, je vždy dobré, pokud má na koho se obrátit. Komunikační partnerka 7 například uvádí, že měla strach před soudem, který je čekal. Sociální pracovnice pro ni byla v této chvíli oporou: "*Takže jsem psala té sociální pracovnici, že mám z toho strach. A právě ono jí bylo strašně blbě, byla nemocná, ale i přesto, že měl jít zástup na ten soud, tak ona tam šla.*". Zároveň byla pro komunikační partnerku odborníkem, poradcem a osobou, jejíž slovo má určitou váhu u institucí: "*My jsme právě potřebovali vyřídit ty popelnice, aby nás něco nepřekvapilo. Aby nezdědil ten dluh v osmnácti. Tak jsme si řekli, že to vyřídíme. Ale i tak s námi nekomunikovali. Až když to sociální pracovnice začala urgovat. Musím ale říct, že to zázemí Arkády, který tady máme i ta P., prostě jsou opora. Protože to papírování a vyřizování bylo úplně strašný. A soudy. A to bylo ještě horší než - my máme jedno dítě ještě v adopci. A to bylo ještě mnohem horší než v tý adopci.*". Zároveň komunikační partnerka 7 uvedla, že v ní jistota a důvěra, jakou jí organizace dává, vzbuzuje dobrý pocit: "*Takže bych měla obavu a právě proto bych byla ráda, kdyby tam byl někdo z tý Arkády, třeba..., co nás má na starosti. Prostě, určitě bych tam chtěla mít někoho za zády. To stoprocentně. Myslím, že ty asistovaný kontakty jsou dobře vymyšlený.*".

Pro někoho zase může být sociální pracovník řešitelem problémů. Komunikační partner 2 uvádí: "*U nás byly kontakty jenom na sociálce. Všechno to dělala jen sociálka. Když byl nějaký problém, řešili to oni.*". Komunikační partnerka 9 sdělila: "*Je to lepší mít tu pracovnici s sebou. Ona stojí za námi. A po těch prvních kontaktech, když to viděla, tak i pro holky sehnala psycholožku, aby jim s tím trochu pomohla. Bez ní už bych nešla. Byla hloupost setkat se s těma rodičema bez někoho dalšího.*". Komunikační partnerka 10 uvádí: "*Pracovnice nás doprovází na schůzkách s rodiči našeho A. Jsem ráda, že tam je, mám v ní oporu a cítím se bezpečně.*".

Někteří rodiče však mají i špatné zkušenosti. Komunikační partnerka 3 uvádí nedostatečnou informovanost o možnostech využívání služeb a služby OSPOD popisuje takto: *"U nás vždycky dvakrát až třikrát do roka přišla sociálka a to bylo všechno."*. Zároveň popisuje určitou nevraživost vůči OSPOD, kdy: *"D. byl jedno z posledních dětí, který si chtěla nechat a sociálka jí chránila. Asi bych se bála, že jí budou zase chránit. Tenkrát to sociálka s ní chtěla zkusit a vrátili jí ho."*. Z rozhovoru bylo znát, že s vrácením dítěte k biologické rodině pěstounka nesouhlasila a orgán sociálně právní ochrany dětí popisuje jako někoho, kdo to měl zhodnotit lépe a přesto nezhodnotil.

Další trs zobrazuje kontakty dítěte s biologickou rodinou.

Tab. 6 - Trs 4: Kontakt dítěte s biologickou rodinou

Kontakt s biologickým rodičem	KP 1	KP 2	KP 3	KP 4	KP 5	KP 6	KP 7	KP 8	KP 9	KP 10
Uskutečňovaný	X				X				X	X
Nechtěný ze strany dítěte		X	X	X		X		X		
Nechtěný ze strany biologického rodiče		X	X	X		X	X			
Nechtěný ze strany pěstouna						X				
Nechtěný ze strany dítěte, ale zájem poznat sourozence		X		X		X				

Zdroj: vlastní výzkum

Tato oblast popisuje kontakt dítěte s biologickou rodinou. Lze ji rozdělit na dvě části. Na kontakt s biologickými rodiči a na kontakt s biologickými sourozenci.

Co se týká kontaktu s rodiči, ve většině případů byl tento kontakt popisován jako nechtěný ze strany dětí. Ve vztahu k sourozencům to byl kontakt požadovaný, motivovaný snahou dítěte sourozence nalézt.

Názor pěstounů, kteří se k tomuto tématu vyjádřili, zněl podobně. V případě, že by se dítě chtělo se svým biologickým rodičem setkat, budou mu oporou, pomůžou mu vyhledat informace o rodičích a budou ho při této cestě doprovázet. V případě, že by biologický rodič o kontakt zájem měl a dítě ho odmítlo, striktně budou dbát na práni dítěte.

Odmítání kontaktu s biologickým rodičem ze strany dětí popisuje komunikační partner 2: "*Hlavně on by určitě ze své strany nechtěl.*" a "*Ale on by od nás nechtěl. To ne.*".

Komunikační partnerka 3 konfrontuje chlapce v pěstounské péči otázkou: "*Nevím, jestli by ta máma chtěla a jestli by on vůbec měl zájem. Z její strany asi jo, ale ty bys nechtěl. Vid', že jsi nechtěl od nás, když jsi byl malej?*". Chlapec odpovídá: "*Já nevím.*". Po dalším vyprávění uvádí v souvislosti s případným osobním kontaktem: "*Ne ze strany D. Nepřipadá v úvahu, on by na to asi ani nekývl. On by se bránil zuby nehty.*". V souvislosti s kontakty se sourozenci uvádí komunikační partnerka 3: "*Zajímali ho spíš bráchové a ségry.*".

Komunikační partnerka 4 shrnuje vztah k rodičům a sourozencům takto: "*On se ptal na sourozence. On se ani tak neptal na mámu. Co víme, tak má 4 sourozence. Dvě adoptovaný, ty první. A pak nevím. Ale o mámu se nijak nezajímal. On fakt nechtěl. On si udělal nějaký jakoby blok, jako že se na něj vykašlala. Podle mě to má tak: "Jo, ona se na mě vykašlala." Fakt si to takhle myslím. Nechce o ní vědět, nechce jí znát, nemá potřebu zatím. Není úplně dospělej, jakoby. Na sourozence se D. ptal. Nevím, když by se o to zajímal, jestli by mu to někdo někde sdělil. No, asi by to dohledal. Asi kdyby po tom pátral.*".

Komunikační partnerka 5 shrnuje vztah k matce a otci takto: *"V životě neřekly: "Já chci k mámě zpátky." Ted' jsme řešili, že maminka si jako vymyslela, že by si jako chtěla třeba o prázdninách třeba na týden, jednoho vzít. Že by je tři nezvládla. A já jsem se ptala, jako jestli chtějí, no a M. říkal: "No, já teda ani ne. Mě stačí tak ten jeden den s tou mamkou a s tat'kou. A já tam na ten tejden ani jet nechci." A D. říkala: "Já taky ne." A P. se jako nevyjádřila. Ta prostě mi neřekla nic k tomu."*

Komunikační partnerka 6 vztahy dětí s biologickými rodiči shrnuje takto: *"Nejdřív jsme dostali varování od pani sociální varování, že se ta matka začíná zajímat. Že se snaží po facebooku s ní nakontaktovat. A L. se mě přišla zeptat: "A mami, a to musím se s ní setkat?". Odpověděla jsem jí, že je to na ní, že je plnoletá a ona na to: "Tak já nechci." Žádný z nich kromě 24letého, ten měl teda bouřlivou pubertu a pak nás opustil v 18, tak ten měl snahu. Ale myslíme si, že ho odpálkovali. Od té doby už se nezmiňuje. **Občas se objeví nějaký fotky se sourozenci na facebooku."***

Komunikační partnerka 8 říká: *"Naše děti se nikdy neptaly, nezajímalo je to. O biologických rodičích nikdy nechtěly žádné informace."*

Komunikační partnerka 9 k tomuto tématu sděluje: *"Naše holky se nikdy po rodičích neptaly. Máme je obě od necelého roka a mají nás jako rodinu."*

Komunikační partnerka 10 dodává: *"Tak oni si je pamatovaly. Ale v souvislosti s tím špatným, tak to bylo těžký se o nich bavit."*

Níže uvedený trs zobrazuje postoje pěstouna ve vztahu k biologickému rodiči.

Tab. 7 - Trs 5: Postoj k biologickému rodiči ze strany pěstouna

Postoj k biologickému rodiči ze strany pěstouna	KP 1	KP 2	KP 3	KP 4	KP 5	KP 6	KP 7	KP 8	KP 9	KP 10
Spíše záporný postoj		X	X	X		X		X	X	X
Bez hodnocení, pouze shrnování faktů	X				X		X			

Zdroj: vlastní výzkum

Biologičtí rodiče jsou z pohledu pěstounů posuzováni dvojím způsobem. Část pěstounů je hodnotí negativně, část shrnuje jejich chování, ale nedává jejich postoji ani kladný ani záporný podtext. Toto hodnocení se projevuje směrem k hodnocení činů rodičů, jejich chování, jednání či k tomu, co neudělali. Komunikační partnerka 1, která nehodnotí biologického rodiče záporně, je jeho biologickou matkou. V rámci pěstounské péče jí tedy byla svěřena do péče vlastní vnučka. Komunikační partnerka 5 také nehodnotí biologického rodiče záporně, pouze konstatuje nepříjemná fakta. V rámci této pěstounské rodiny probíhají kontakty s biologickým rodičem v pořádku. U komunikační partnerky 7 je zase nízké riziko svěřeni dítěte do péče zpět k biologické rodině.

Komunikační partner 2 **ironicky** popisuje jediný kontakt ze strany matky, kdy zaslala dítěti dopis ohledně dědictví: "*Protože ještě nebyla zbavená rodičovskejch práv. Tak jí asi kontaktovala sociálka a ona jako „já jsem hodná maminka“, tak napsala, že zdědí hodně peněz.*". Zároveň se vyjadřuje k povolání matky: "*Asi jo, ona asi pracovala... Štětí, E55 a tak. Ona byla starší. Měla víc dětí. Oni jí ho sebrali a pak vrátili, jako sociálka.*" Na otázku ohledně spolehlivosti matky odpovídá: "*Nebyla, asi určitě tam byly i drogy.*".

Komunikační partnerka 3 popisuje biologické rodiče takto: "*Ale spíš to bylo asi tím, že táta byl kdoví kde a máma feťačka s dalšíma dětma, neměla čas si na něj vzpomenout.*". Zároveň sděluje, že biologická matka absolutně nezvládla péči ani o jedno ze svých dětí.: "*Tenkrát to sociálka s ní chtěla zkusit a vrátili jí ho. A to byl až pátej. A ani jedno nevychovala.*".

Komunikační partnerka 4 popisuje kontakty směrem od matky k pěstounům: "*Že čeká další dítě, a že kdybychom chtěli, že nám ho nechá. To bylo telefonicky. A v tom dopise bylo, že zdědí nějaký peníze. Ale těhotná asi nebyla.*"

Komunikační partnerka 6 popisuje jako dobrou věc, že děti, které vychovává, své biologické rodiče nikdy nepotkaly. "*My jsme měli to nádherný štěstí, když to tak poslouchám, ty zkušenosti, že naše děti, až na tuhle jednu, rodiče nepoznali. Že je dali rovnou do kojeneckého ústavu nebo dětského domova. Buď je nechali už v porodnici, akorát tahle, ta jediná, a tý šlo téměř o život. Protože jí máma opustila hned a nechala jí doma a našla jí tam sociální pracovnice v zuboženém stavu. Bylo jí asi půl roku a měla porodní váhu. Jako zničená byla hodně. Jako táhne se to s ní až doteď. Nemyslím zdravotně, ale psychicky. Jinak všechny měli v uvozovkách to štěstí, že je opustili hned.*". Dále popisuje zájem rodičů setkat se s dětmi: "*Až teď, když zplnoletňují. Zrovna tady u tý (18) se začala maminka vehementně zajímat, ale ta nemá zájem skutečněj. Oni se nikdy neptali. Myslíme si, že je to kvůli penězům, ale netroufáme si to říct naplno. Nejdřív jsme dostali varování od pani sociální, že se ta matka začíná zajímat. Že se snaží po facebooku s ní nakontaktovat.*".

Tato část obsahuje výpovědi komunikačních partnerů, kteří skutečnosti o biologických rodičích pouze shrnují, byť mohou působit negativně. Komunikační partnerka 7: "*No, úplně všechno ne, protože ta maminka zrovna byla v takovém zvláštním stavu, trošku mimo sebe. Že byla zrovna, myslím, v psychiatrický léčebně. Když nám zavolali, že nás pro něj vybrali. A tím pádem my jsme ani informace o mamince moc neměli. Měli jsme jen takový kusý. Že je drogově závislá, že si asi dala nějakou špatnou dávku. Tam to bylo skoro na umření u ní, v tý době. No, takže my jsme si ho vzali do hostitelský péče, jakoby. Ale vůbec jsme netušili, jak dlouho bude trvat, protože maminka měla jakoby*

podepsat dokumenty, ale nebyla toho schopná. Nějakým zázrakem se z toho probrala a pak se to jako povedlo. Takže jakoby nějaký kusy informace jakoby z kolika dětí je, že maminka si vzala jinýho mladšího přítele, s tím má jakoby dalšího bratra.". Dále se vyjadřuje o biologické matce jako o mamince. *"No, on nemá vlastně žádnýho. Ale maminka má 3 další. Podle mně dva až tři. A maminka právě potom asi brzo odešla z domova. No, jakože nějaký kusy informace máme. Toho jsme byli jako nejvíc informovaný. Překvapená jsem třeba byla, že D. byl bezdomovec. V uvozovkách. Protože jeho maminka byla hlášená na obci. A on taky. Protože když jsme zjišťovali jeho bydliště, tak jsem si říkala "chudinka"."*

Z těchto výpovědí pěstounů by bylo možné vytvořit teorii o tom, zda má setkávání s biologickými rodiči vliv na jejich hodnocení v očích pěstounů. V tomto případě by bylo možné tvrdit, že ano, neboť právě ti komunikační partneři, kteří se s rodiči setkávají pravidelně, popřípadě častěji mají na biologické rodiče dětí neutrální názor. Zatímco pěstouni, kteří měli s kontaktem pouze jednu, maximálně dvě zkušenosti, biologické rodiče hodnotí spíše negativně. Může to pramenit právě z nedostatku informací či z obavy, že by mohli o děti přijít.

Výjimkou je komunikační partnerka 7, která má pouze jednu kontaktní zkušenost s biologickou matkou dítěte a přesto se o ní ve většině výpovědí vyjadřuje bez negativního podtextu. Způsobeno je to možná tím, že již téměř neexistuje možnost, že by biologická matka dostala dítě zpět do péče.

Následující trs ukazuje postoje pěstounů ve vztahu k asistovanému kontaktu.

Tab. 8 - Trs 6: Postoje pěstounů ve vztahu k asistovanému kontaktu

Postoje ve vztahu k AK	KP 1	KP 2	KP 3	KP 4	KP 5	KP 6	KP 7	KP 8	KP 9	KP 10
Nebojí se o ztrátu dítěte	X		X		X	X			X	
Nepřemýšlí o tom							X			
Za jistých okolností by se ztráty dítěte báli		X		X						
Bojí se ztráty dítěte										X
Vadí jim jiné okolnosti	X				X	X				
Mají pozitivní zkušenost					X				X	

Zdroj: vlastní výzkum

Tato oblast je podrobněji rozebrána v kapitole 4.2, která se věnuje výsledkům výzkumu vzhledem k výzkumné otázce. Pro doplnění jsou v této k této oblasti připojeny situace, které pěstounům vadí při setkávání se s biologickými rodiči.

Patří sem například **současný druh, partner** biologického rodiče, kterému vadí se s dětmi potkávat. Důvod je ten, že **děti nejsou jeho biologickými dětmi** a tak se k nim **nechová dobře**. Tento důvod uvedla komunikační partnerka 1. Komunikační partnerka 3 zase uvedla obavu z toho, že **sociální pracovníce bude více chránit zájmy**

biologického rodiče, s čímž už jednou zkušenost měla. Komunikační partnerka 5 uvádí, že jí vadí **velká vzdálenost dojíždění** za rodiči; že je jí **nepříjemné, že jí biologická maminka tyká**. Dále uvádí, že ona **vždy musí zaplatit cestu** za biologickými rodiči a **veškerou útratu v kavárnách či restauracích** též. Komunikační partnerka 6 uvádí, že jí vadí, jak jsou **děti po kontaktech s rodiči "rozhozené"**. Komunikační partnerka 9 uvádí, že jí nejvíce vadí, že po kontaktu s rodiči musí **"dávat děti dohromady"**, že jsou **ze setkání nesvé a mimo sebe**. Dále uvádí, že po setkání s biologickými rodiči museli obě děvčata nechat doma. Z důvodu **špatného psychického stavu nemohly jít do školy**. Komunikační partnerka 10 uvádí, že má strach, že **přijdou i o druhé dítě** v pěstounské péči. Již jednu takovou zkušenost mají.

Výše uvedená tabulka popisuje využívání služby asistovaný kontakt v minulosti a zároveň uvádí plány pěstounů tuto službu využít v budoucnu. Pouze dvě pěstounky mají zkušenost s asistovaným kontaktem a celkem 4 pěstounky by asistovaný kontakt využily v budoucnu.

Důvody pro nevyužívání služby asistovaný kontakt jsou - její neznalost, neochota rodičů setkávat se s dítětem, neochota dětí se s biologickým rodičem potkávat. Posledním důvodem je, že tato služba pro některé rodiny přišla pozdě, a to v době, kdy jsou děti plnoleté a žijí si své životy.

4.2 Shrnutí výsledků výzkumu vzhledem k výzkumné otázce

Výzkumná otázka položená před zahájením výzkumu zněla: *Obávají se rodiče mající dítě v pěstounské péči o ztrátu dítěte ve vztahu k asistovanému kontaktu?* Výzkum však nepřinesl jednoznačné výsledky. Odpovědi pěstounských rodičů totiž ovlivňuje několik aspektů. Někteří pěstouni jsou si svou pozicí jistí a nebojí se, že by o děti přišli. A to ani v případě, že by se děti pravidelně setkávaly se svými biologickými rodiči. U těchto rodin ztráta nehrozí jak z důvodu, že by se rodiče nedokázali nebo nechtěli o děti postarat, tak z toho důvodu, že by děti zpět do rodiny nechtěly. Takto odpověděli komunikační partneři 1, 3, 5, 6 a 9. Polovina pěstounů se tedy o ztrátu dítěte ve vztahu

ke kontaktům s rodiči a ve vztahu k asistovaným kontaktům nebojí. Komunikační partnerka 7 o takových situacích vůbec nepřemýšlí. U čtyř komunikačních partnerů však určité pochybnosti jsou. Například pokud by děti o setkání měly zájem, mohlo by ke ztrátě dojít. Komunikační partnerka 4 uvádí, že ztratit dítě může vždycky, že člověk nikdy neví. Komunikační partner 2 uvádí, že nyní se už nebojí, ale předtím, než matku zbavili rodičovských práv, strach měl. Komunikační partnerka 10 již se ztrátou dítěte ve vztahu ke kontaktům s rodiči zkušenost má a proto se bojí, že se situace bude opakovat.

Poslední trs označuje využívání služby asistovaný kontakt pěstouny.

Tab. 9 – Trs 7: Využití služby asistovaný kontakt

		KP 1	KP 2	KP 3	KP 4	KP 5	KP 6	KP 7	KP 8	KP 9	KP 10
Využití asistovaného kontaktu v minulosti	Ano									X	X
	Ne	X	X	X	X	X	X	X	X		
Plány využití asistovaného kontaktu v budoucnosti	Ano									X	X
	Za určitých okolností ano						X	X			
	Ne	X	X	X	X	X			X		

Zdroj: vlastní výzkum

5 DISKUZE

Cílem diplomové práce bylo zjistit, jaké názory a postoje mají pěstouni na asistovaný kontakt. Úkolem bylo též vyzkoumat, zda mají informace a možnosti zprostředkování této služby. Bylo zjišťováno, v kolika případech mají děti v pěstounské péči zájem setkat se svými biologickými rodiči. Zájem byl zaměřen i na způsob nabídky asistovaného kontaktu a plány pěstounů tuto možnost využít.

Pro výzkumnou část práce byla zvolena kvalitativní výzkumná strategie. Důvodem výběru této strategie byla možnost získání podrobnějšího vhledu do zkoumané problematiky. Pro samotnou práci s komunikačními partnery byla jako metoda výzkumu zvolena metoda dotazování, technika rozhovoru. Pro terénní sběr dat byl použit polostrukturovaný rozhovor. Výsledky byly vyhodnocovány metodou vytváření trsů. Výzkumný soubor tvořilo deset komunikačních partnerů z Jihočeského kraje, kteří měli v pěstounské péči minimálně jedno dítě, které má zkušenost s jakýmkoliv druhem kontaktu s biologickým rodičem. Rozhovorů se zúčastnilo devět žen a jeden muž.

První otázky rozhovoru se týkaly identifikačních otázek. Zjišťovaly věk, pohlaví a místo, odkud pěstouni pocházejí. Další otázky směřovaly k tomu, kolik mají dětí v pěstounské péči a jak jsou staré. Ostatní otázky byly voleny v souladu s cílem práce. První dvě otázky z tohoto okruhu se dotazovaly na znalost pojmu asistovaný kontakt a představy pěstounů o této službě.

Asistovaný kontakt umožňuje setkávání dítěte se svým biologickým rodičem v bezpečném prostředí. Uskutečňuje se tak často, jak často tento kontakt dítě potřebuje a způsobem, díky němuž dítě tráví s rodičem čas pozitivně. (Vlčková, 2015)

Pěstouni na tuto otázku odpovídali několika způsoby. Tři z pěstounů pojem vůbec neznali a nedokázali si pod ním nic představit. Zbýlých sedm pěstounů kontakt znalo a dokázalo vytvořit určitou definici. Velká část pěstounů se jejich míněním přiblížila k

pravému významu pojmu asistovaný kontakt. Někteří si však mysleli, že jde o setkávání pěstounských rodin či se domnívali, že asistenci vykonává pěstoun.

Další sada otázek cílila k využívání asistovaného kontaktu v minulosti a ke zkušenostem, jaké pěstouni v souvislosti s asistovaným kontaktem mají. Výsledky ukázaly, že pouze dvě pěstounky mají osobní zkušenost s asistovaným kontaktem. Obě zkušenosti byly hodnocené jako pozitivní. Zbylých osm pěstounů asistované setkání nikdy nezažilo. Ohledně plánů využít asistovaný kontakt v budoucnu se z celkového počtu deseti pěstounů pro využití asistovaného kontaktu vyjádřili čtyři.

Další otázka byla cílená na otázky dětí po biologických rodičích, kdy tyto otázky začaly a jakým způsobem pěstouni odpovídali. Odborná literatura se tomuto tématu věnuje poměrně rozsáhle. Doporučením pro osoby mající děti v náhradní péči je reflexe minulosti dítěte. Vhodné jsou například tzv. Knihy života či Genogramy. (Škoviera, 2007) O podobných knihách života se zmínila pouze pěstounka 4.

Odborná literatura také odkazuje na rizika spojená s tímto dotazováním. Rizikem či ublížením může být i to, pokud pěstoun cítí, že by dítě mohlo mít rádo vlastní rodiče více než pěstounské. Vždyť pěstounský rodič se o dítě stará, dává mu vše, co potřebuje, věnuje mu čas, obětuje se mu. V okamžiku, kdy se dítě začne více ptát po biologických rodičích, mohou být reakce ze strany pěstounů nepříjemné a často i necitlivé. (Uhlířová, 2012)

Většina pěstounů, kteří odpovídali na otázky spojené s výzkumem, potvrdili, že o minulosti s dětmi otevřeně mluví a že tím předcházejí případným nepříjemným situacím, kdy by se o své minulosti dítě dozvědělo od někoho cizího. Například jeden z pěstounů uvádí: *"Bavili jsme se o tom úplně normálně, nemá cenu něco tajit. Kdokoliv mu mohl něco říct a pak by s tím měl problém."* Jedna z pěstunek dokonce poukazuje na negativní zkušenost, kdy dospívající chlapec, kterého měla v péči, něco ukradl. Řešila to s ním policie a jeden z policistů mu přečetl dřívější rozsudek, který ani pěstounka neznala. Pěstounka uvedla: *"Tenhle se dozvěděl, až nám to bylo, víceméně jemu, nepříjemné. On měl tedy nějaké problémy se zákonem, tak tam se dozvěděl, z jaké*

pochází rodiny, ten policista mu to přečetl. Nevím proč, jakej k tomu měl důvod. Takže přišel domu a řekl: "Mami, já mám někde 19 sourozenců." Komunikační partnerka 7 zase uvedla: Jo, on to ví. "D., kolik máš maminek?" Dítě: "Dvě." Jako on ví, že je "přímení dítěte", my, že jsme "příjmení rodičů". Ale třeba ve školce mi ze začátku říkali p. "příjmení dítěte" a manželovi "příjmení dítěte". My s oběma klukama to probíráme prostě podle té fáze, na kolik jsou schopný to pochopit. M. ví, že je adoptovanéj. Tam jsem to podcenila tím, že já klukům říkám o té mamince a teď dělali nějakou práci, strom života, a on tam vlastně nevěděl co napsat a že má i druhýho tatínka."

Pěstouni také uvádějí, že s dětmi probírají jejich minulost úměrně jejich věku. Sdělují, že: My jsme jim to nikdy netajili. L., když trošku začal brát rozum, tak jsme to hned probírali. Tři máme ze stejného kojeňáku, tak když jsme si jeli pro další dva, tak jsme tu nejstarší vzali s sebou, aby to viděla. Aby nehrozilo, že jim to někdo práskne jiný. Oni to vědí, vědí to od začátku." Další z pěstounů uvádí: "Neptal se, on to hned věděl, hned od začátku. No, že jako není náš, že je půjčeněj. Bavili jsme se o tom úplně normálně, nemá cenu něco tajit. Kdokoliv mu mohl něco říct a pak by s tím měl problém."

Odborná literatura se shoduje na tom, že není vhodnou cestou oddělovat dítě a jeho minulost, ale snažit se najít způsob, jak jednotlivé epizody jeho života spojit v jeden smysluplný celek. (Škoviera, 2007) O rodičích by se mělo začít hovořit dříve, než se samy děti začnou ptát. Pěstoun musí být dobře připraven na různé otázky. Jeho zodpovídání otázek by mělo být trpělivé. (Průvodce náhradní rodinnou ..., 2014)

Poslední dvě otázky se zaměřovaly na strach ze ztráty dítěte ve vztahu ke kontaktu dítěte s biologickým rodičem. Odpovědi měly zároveň odpovědět na výzkumnou otázku. Dále se zaměřovaly na věci, situace a okolnosti, které pěstounům vadí při kontaktech s biologickými rodiči.

Odpovědi pěstounských rodičů na tyto dvě otázky ovlivnilo několik aspektů. Část pěstounů si svou pozicí bylo jisto, část se bála, že by o děti mohli přijít. Polovina pěstounů, která se zúčastnila výzkumu, se o ztrátu dítěte ve vztahu ke kontaktům s rodiči a ve vztahu k asistovanému kontaktu nebojí. Takto odpověděli komunikační

partneři 1, 3, 5, 6 a 9. Komunikační partnerka 7 o takových situacích vůbec nepřemýšlí. A čtyři komunikační partneři mají nějaké pochybnosti. Patří sem například pochybnost, kdy v případě zájmu o setkání biologického rodiče s dítětem by o dítě mohli přijít. Někteří berou situaci tak, že ke ztrátě dítěte může dojít kdykoliv. Někteří se vyjádřili tak, že dříve strach měli, ale že nyní jsou rodiče zbaveni rodičovských práv a tak se nebojí. Jedna z komunikačních partnerek už ve vztahu k asistovanému kontaktu o dítě přišla a tak se bojí i o ztrátu druhého dítěte. Na otázku *"Bojíte se, že byste díky kontaktu s jeho biologickým rodičem mohli dítě ztratit?"*, odpovídali pěstouni různě. Pěstounka 1 uvedla: *"Nebojím, máme dobrý vztah."* Pěstoun 2 uvedl: *"Momentálně už ne. Vlastně dřív jsme se báli, než jí zbavili rodičovských práv. Pak už na něj neměla nárok. Ale on by od nás nechtěl. To ne."* Pěstounka 3 sdělila: *"Ne ze strany D. Nepřipadá v úvahu, on by na to asi ani nekývl. On by se bránil zuby nehty."* Pěstounka 4 odpověděla: *"Ztratit ho můžete vždycky. Nevím, nebojím se, ale prostě nikdy nevíte, co by potom následovalo. Těžko říct."* Pěstounka 5 sdělila: *„Ona to ale ví, že je dostat nemůže. Tak prostě návrat do té biologický rodiny absolutně nepřichází v úvahu.“* Pěstounka 6 si myslí: *"Ne, já myslím, že i kdyby se to stalo, tak ne. Že jsme jako rodina tak provázaný, že teď když jsme uvažovali, že bychom si ještě vzali do pěstounské péče další dítě, tak jsem si říkala, že už jsme tolik let sžitý takhle, že už by to asi nešlo. Že už bychom něco rozbili, co jsme budovali celou dobu. Že teď je to tak jako dobře."* Pěstounka 7 o těchto věcech nepřemýšlí: *"No, popravdě o tom vůbec nepřemýšlím. Vůbec to momentálně neřeším. A taky vím, že to není prostě jen jako, že ty maminky nemůžou přijít a říct, hele, dejte nám moje dítě. Že to není úplně tak jednoduchý ty děti zpátky dostat."* Pěstounka 8 sděluje obavy: *"Pokud by měly děti zájem o biologické rodiče, tak ano."* Pěstounka 9 odpovídá: *"Myslím, že ne. Holky o ně moc nestojí, i když se rodiče obou snaží. Ale holky jsou i teď v takovém blbým věku a berou si hrozně osobně, že je nechali rodiče být. Třeba když by ty kontakty byly častější s nimi, tak jo. Ale spíš ne."* Pěstounka 10 uzavírá: *"Samozřejmě. Už se nám to stalo. A bylo to těžký, strašně moc. L. už byl jako náš, vše bylo v pořádku a pak se objevil ten táta a prostě už tu s náma není."*

Stejně poznatky získal i Sinclair, který potvrzuje, že s kontakty to není jednoduché díky celkovému efektu kontaktů, který je komplikovaný. Kontakty mohou být jak přínosem,

tak mohou uškodit, či přinést obojí naráz. Často se v praxi stává, že dítě se na kontakt těší a zároveň je rozrušené. (Sinclair, 2005)

Takovou zkušenost má pěstounka 9: *"Ono se na tom setkání nikdy nedělo něco jako úplně hroznýho, ty rodiče se jako snaží s nima mluvit, holky moc nereagujou, tak jsou z toho ty rodiče takový nevrlý a nepříjemný. Ale holky jsou z toho pak úplně mimo. Jednou jsme je dokonce museli nechat doma a nešly do školy. Ta mladší celý týden, ta starší tři dny."*

Komunikační partnerka 5 zase uvedla jinou zkušenost s kontaktem, a to zkušenost s týráním dětí a následnou pomoc vyrovnat se s tím díky kontaktu blízké osoby: *"No, jinak ty moje děti taky byly týraný. Pak už si na toho tatínka zvykly, protože když je ta návštěva, tak vždycky jsem s nima já. Takže ta asistence jsem tam já."*

Stejnou zkušenost popisuje Hortová, kdy mezi přínosy kontaktů řadí akceptaci původní rodiny dítěte, a to z důvodu lepšího přijetí sebe sama. Dítě si vybuduje vlastní identitu a setká se se členy své rodiny jako s reálnými osobami. To může pomoci v oslabení různých negativních pocitů vůči sobě sama. (Hortová, 2013) Kontakty s rodiči navíc mohou podpořit dobré mentální zdraví dítěte a též mohou pomoci vytvořit a zlepšit vztah dětí a jejich biologické rodiny. Výsledným přínosem takových kontaktů pak může být navrácení dítěte do původní rodiny. (Barber, Delfabbro, 2004) K tomu došlo v případě pěstounky 10, kde díky asistovaným kontaktům došlo k navrácení dítěte zpět do rodiny. Pěstounka však situaci příliš nezvládla a situaci vnímá špatně, přestože ji chápe a rozumí jí. Vinu nedává asistovanému kontaktu. *"Samozřejmě. Už se nám to stalo. A bylo to těžký, strašně moc. L. už byl jako náš, vše bylo v pořádku a pak se objevil ten táta a prostě už tu s náma není. Já vím, že na něj jako nemám plný právo, ale v srdci je mám oba."*

Někteří z pěstounských rodičů získávají zkušenosti s asistovaným kontaktem společným setkáváním v rámci neziskové organizace. Klíčová a nenahraditelná je zde právě možnost sdílení. (Gjuričová, Kubička, 2009) Například zkušenost ostatních pěstounů s kontakty s rodiči může být klíčová. To potvrzuje například pěstounka 5: *"A ted' s těma*

rodičema vycházíme dobře. No, ale není to tak všude. My jezdíme takhle na ty víkendy s těma pěstounama, tam si lecos řekneme."

Pěstounští rodiče se také často obávají vlivů, které na děti měla raná výchova či toho, co způsobila deprivace v dětství. Zvláště u dětí, které v časném věku potkala ztráta původního vztahu, se často projevují náznaky nedůvěry, jednají, jako kdyby očekávali stále nová zklamání, obávaly se nějaké nové ztráty. Také neustále testují pevnost současného vztahu. (Gjuričová, Kubička, 2009)

Například pěstounka 7 demonstruje toto testování: *"On je hroznej cíťa. On pořád potrebuje slyšet, že ho miluju. On vám niekoľikrát denně řekne, že vás miluje, že jste hodná a že jste krásná. A vždycky když mu neodpovím, tak se mě ptá "A ty mě nemiluješ?". On to hrozně potrebuje slyšet."* Podobný příklad je i u pěstounky 6, která vypráví o dívce, která se jí neustále jako malá držela za nohu a musela s ní chodit.

Obecně k dětem v pěstounské péči uvádí Škoviera (2007), že bývají zpravidla nějakým způsobem narušené. Může se jednat o narušení emocionální i sociální. Důvodem mohou být drogy a alkohol v prenatalním období, může to být ale i nízká úroveň zdravotní péče nebo zažívání různých traumat. (Škoviera, 2007) Velká část pěstounů v tomto výzkumu zdůvodňuje různé negativní projevy u dětí drogovou závislostí rodičů, či špatnou péčí.

O deprivaci v dětství se u jedné z pěstounských dětí zmiňuje též komunikační partnerka 6, kdy byla matkou opuštěna již v kojeneckém období a pozůstatky si v sobě nese dodnes. *"Ta v 18 odešla, dělala i nejstarší řemeslo, pak si našla pána, kterýho znala už od malička. Ona chodila s jeho dětmi do školy. No a on měl nemocnou paní a ona to věděla. Tak za ním šla se zeptat, jestli by jí nechtěl a on chtěl, to víte, o 20, o 30 let mladší holku, tak se rozvedl, vzal si jí a pečovali o tu jeho bývalou manželku spolu. Jsou spolu už 10 let, mají dva chlapečky. A jí letos v lednu ruplo v bedně, že se nebude starat, o dětech mluví ... ani se mi to nechce opakovat. No a ten její, úplně nejsme ve styku, ale občas pošle smsku, jak to s ní je. No a u ní je to začátek konce, protože chlastá, fetuje, vyhodili jí už z druhýho bordelu. No, tak to už musí bejt, když i z bordelu už jí*

vyhazujou. Myslíme si, že to neskončí dobře. Ona byla od malička z těch dětí nejvíc problémová, kradla, lhala."

Pokud důsledky rané deprivace přetrvávají, mohou se projevit různé zvláštnosti v emočním prožívání a reakcích. Mohou se zde projevit až úzkostné reakce, kdy se projevuje separační porucha. Zde je typická nepřiměřeně úzkostná reakce na odloučení od náhradního rodiče. K pěstounovi je vytvořen silný vztah a obavy z jeho ztráty se pak projevují tímto způsobem. Tento jev se také vyskytl u jedné z pěstounek, kdy se jí dítě neustále drželo za nohu a potřebovalo ji vidět z oken školy. (Vágnerová, 2012)

Důraz na rané zážitky jako součást sebepochopení kladou psychologické směry blízké psychoanalýze. Zdravá reflexe minulosti, bohatě prožívaná současnost a kladná vize budoucnosti jsou klíčové pro dítě samotné, ale i pro jeho pěstouny. O tom, že pokud nejsou traumata z minulosti dobře zpracována, vyvíjí se osobnost negativně, svědčí i případ jedné ze slečen v pěstounské péči, která byla nalezená v raném věku, na pokraji smrti a vyhladovělá. I přes pozitivní výchovu, stálé rodinné zázemí a ostatní ovlivňující faktory se nedokázala plně začlenit do rodinného života. (Škoviera, 2007) Další z pěstounek uvedla situace jako: *"To bylo dítě ve třinácti měsících a on se bál trávy, bál se rychlovarný konvice, bál se psů, bál se koček. Jako všeho. On podruhé nebo potřetí jel v autě. Měl ze všeho obavu. On takhle furt koukal, úplně vyděšený. A furt brečel."* Vágnerová právě tyto příznaky popisuje jako vyšší sklon k prožívání obav. Je rozvíjen deprivací zkušeností a projevuje se různými druhy fobií. Například strach ze tmy, z neznámých zvuků, z výtahu, apod. (Vágnerová, 2012)

Časté jsou také obavy, kdy se pěstouni bojí, že se děti budou chovat jako jejich rodiče. Takové předsudky pak mohou vyeskalovat v různá napětí mezi pěstouny a dětmi. Například fakt, že dítě pochází z romské rodiny. Pěstouni jsou poté přesvědčení o tom, že bude krást. Pokud pak k takovým situacím dojde, zakročí až příliš přísně a vznikají neshody. (Gjuričová, Kubička, 2009) Podobné chování demonstruje pěstounka 6, kdy jedna z dívek začala krást, lhát a mít různé problémy ve škole, až to pěstounka jednou nevydržela a fyzicky ji potrestala. Taková reakce však vedla pouze k dalším a dalším eskalacím v jejich vztahu.

V těchto případech mocenských bojů pak lze využívat terapeutická setkání a metodu externalizace. (Gjuričová, Kubička, 2009) I v tomto případě se jednalo o slečnu, kterou matka v období kojence opustila. I přesto, že byla dále vychovávána v běžné rodině, nedokázala se vyrovnat s traumaty z dětství. Odborná literatura potvrzuje, že fungující rodina je nenahraditelná v prvních třech stádiích vývoje dítěte. Jedná se o období věku od narození do jednoho roku, tedy věk kojence. Druhým obdobím je rané dětství od jednoho do tří let a třetí období hry je u dětí od tří do šesti let. Pokud v těchto třech obdobích dítě žije v běžně fungující rodině, dokáže si přiměřeně řešit své krize. (Škoviera, 2007)

Jiné dítě zase bylo při příchodu do náhradní rodiny velmi zanedbané, při cestě do lesa neumělo zvedat nohy a překračovat pařezy, samo nedokázalo jíst a mělo různé další problémy. Dostalo se ale do rodiny, kde mělo veškerou péči a podporu a dnes studuje učební obor a mistr si chválí jeho manuální zručnost a šikovnost. Odborná literatura potvrzuje, že pokud se dítě v předškolním a mladším školním věku dostane do emocionálně i intelektově podnětného prostředí, výrazně se zrychluje vývoj kognitivních i nekognitivních funkcí jeho osobnosti. (Škoviera, 2007)

Další informace, která byla při výzkumu odhalena, se týkala lásky k dětem. Několik rodičů shodně vypovědělo, že děti milují, ale že také ví, že nejsou jejich, i když oni to tak cítí. A že může přijít den, kdy jejich nebudou. Odborná literatura se vyjadřuje tak, že při pěstounské péči je velice důležitý také celkový postoj k životu. Aby středobodem světa nebylo pouze dítě. Vzhledem k tomu, že může přijít den, kdy pěstoun o dítě "přijde". (Škoviera, 2007)

Z výzkumu realizovaném pro tuto práci vyplynulo mimo lásky k dětem také přiznání určitých nevyhovujících forem jednání a chování dětí. Např.: lhaní, krádeže, sprosté vyjadřování se, útoky na spolužáky apod. V komparaci s odbornou literaturou však pěstouni shodně tyto odlišnosti v chování nepřipisují vlastní špatné výchově. Stejně tak totiž Vágnerová uvádí, že problémy ve výchově dětí mohou rodiče prožívat jako výsledek jejich výchovného selhání, ale že tomu tak být nemusí a většinou ani nebývá. (Vágnerová, 2012)

Výzkum dále ukázal, že většina dětí do pěstounské péče přišla z nestabilních rodin. Ať už se jednalo o matky drogově závislé, s mentálním postižením, z rodiny, kde druh nepřijímá děti nebo z rodin, kde děti byly nechtěné. Toto poznání však nepřináší žádné objektivní informace. Odborná literatura se shoduje a výzkumy potvrzují, že do náhradní výchovy přicházejí děti z méně stabilních rodin. Ať už se jedná o rodinu, která nikdy nevznikla, rodinu, která se rozpadla, či rodinu úplnou, ale neplnící svojí funkci, převážný počet v náhradní rodinné péči přichází právě z těchto rodin. (Škoviera, 2007)

Dále výzkum dokázal objevit znaky pěstounů - prarodičů, které shodně popisuje odborná literatura. U pěstounky 1 lze pozorovat znaky typické u pěstounské péče vykonávané prarodičem. Matějček takovou péči charakterizuje a poukazuje na fakt, že takové pěstounky jsou typické přemírou lásky a shovívavosti a také nižší ochotou přijmout pro dítě odbornou pomoc. Také přehnaně chrání biologického rodiče a zastávají se ho. (Matějček et al., 1999) Pěstounka 1 fakt, že má vnučku v pěstounské péči uvádí jako něco běžného. Důvod, proč má v péči vnučku je: *"Protože má S. s jiným, A. s jiným a 6 dětí s jiným. Ty dvě s jiným zůstali mně, protože ten její současnej druh nechtěl cizí děti."* U této paní byl také vidět absolutní nezájem o věci spojené s pěstounskou péčí jako takovou. Ať už se jednalo o vzdělávání, asistovaný kontakt či setkávání pěstounských rodin. Toto může být způsobeno tím, že motivy vzniku příbuzenské pěstounské péče jsou jiné. U klasických pěstounů se dlouho rozhoduje o přijetí dítěte do rodiny, manželé prochází různými fázemi pochybností, získávají si informace. Musí být také zařazení do registru žadatelů, prochází odborným posouzením od psychologa a sociálního pracovníka. Pak ještě absolvují vzdělávací akce. Pokud dostává dítě prarodič nebo jiný příbuzný, tento proces nemusí podstupovat. (Uhlířová, 2010)

5.1 Diskuze ostatních výsledků

Tato podkapitola obsahuje další významné skutečnosti, které výzkum odhalil. Tyto skutečnosti jsou současně komparovány s odbornou literaturou.

5.1.1 Potřeby dítěte

Již v kapitolách teoretické části práce byly popsány potřeby dítěte. Pokud bychom se ale zaměřili na potřeby dětí v pěstounské péči, zjistili bychom, že jsou ještě specifičtější než potřeby dětí popisovaných ve zmíněné části práce. Jsou dány také osobitými projevy v chování dětí. Často tyto projevy vznikly tím, že děti neznají běžný chod a způsob života v rodině. Mají pak vyšší potřebu zlobit nebo si ubližovat, aby na sebe upoutaly pozornost. Dále se tyto děti neustále něčeho dožadují a domáhají, často tato potřeba vede i ke krádežím. Navíc se děti, které se dostaly z původní rodiny do pěstounské péče často ptají na velmi specifické otázky. Často související s tím, zda je pěstoun či pěstounka mají rádi. Často mají také potřebu být pěstouny doprovázené a ujišťované. (Pěstounství je profese, 2015)

Výzkum potvrdil tyto specifické druhy potřeb. Například u komunikační partnerky 7: *"On je hroznej cíťa. On pořád potrebuje slyšet, že ho miluju. On vám niekoľikrát denne řekne, že vás miluje, že jste hodná a že jste krásná. A vždycky když mu neodpovím, tak se mě ptá: "A ty mě nemiluješ?". On to hrozně potrebuje slyšet."*

Komunikační partnerka 8 zase popisuje své zkušenosti takto: *"A když byla malá, tak mi sedala na chodidlo, chytla se lýtka a já musela chodit s ní. Ona se opravdu nechtěla odlepit. A když začala chodit do školy, tak chodila do školy naproti nám a k nám bylo vidět do zahrady. A vedle nás soused svůj domeček vytáhl o patro. Já myslela, že ona mu tam bude rozbíjet okna, jak byla našťvaná, že vytáhl to patro a že ona teď nevidí na naši zahradu. Protože my jsme byly domluvené, že o přestávce já jsem vyšla na terasu a ona do okna a byla spokojená. Ona nám asi třikrát utekla ze školy jenom proto, že tam nemůžu být s ní. Takže tady to provázání je pro mě hodně důležitý. Taky když začala*

chodit do školky a ty děti si tam povídají, tak mi pořád říká: "Mami a říkej, že jsem byla u tebe v bříšku."

5.1.2 Motivace k pěstounství

Výzkum potvrdil, že *"Motivace žadatelů o svěřeni dítěte do náhradní rodinné výchovy je různorodá a pestrá."* (Škoviera, 2007, str. 60) Škoviera člení motivy náhradního rodičovství do třech typů. Dělí je na:

- motivy zveřejněné
- motivy neveřejné
- a motivy skryté.

Ve výzkumu prováděném s pěstounskými rodiči nebyly rozklíčovány žádné skryté motivy typu vykoupení se ze své viny, dokázání si něčeho, řešení partnerské krize, psychopatologické motivy apod.

Z motivů neveřejných byl rozklíčován motiv ekonomického přilepšení, kde pěstounka říká: *"Je to naše radost s finančním bonusem."* Vzápětí ale přiznává, že podniká, aby bylo možné udržet určitý standard v rodině a že si nemůže dovolit nepřivydělávat. Další z pěstounek přiznává, že finanční pomoc je dobrá, ale není dostačující. Uvádí, že i při osmi dětech v pěstounské péči si přivydělávala domácí práci.

Částečný motiv rodinné povinnosti se objevuje u pěstounky, která přijala do pěstounské péče dítě dcery, o kterou se její dcera nemohla nadále starat z důvodu nátlaku partnera - nejednalo se o jeho biologickou dceru. Uvádí jako samozřejmost, že: *"Ty dvě s jiným zůstali mně, protože ten její současnej druh nechtěl cizí děti."*

V případě zveřejněných motivů se vlastní prováděný výzkum shoduje v několika bodech. U většiny pěstounských rodičů byl patrný emocionální motiv. V jejich výpovědích byla jasná láska k dětem, pozitivní vztah k nim i snaha o naplněný rodinný život. U většiny pěstounů převládal též motiv altruistický, kdy pěstoun pomáhá těm dětem, které pomoc potřebují.

Například pěstounka 6: *"Já už od malička měla kamaráda z dětskýho domova a hrozně se mi to líbilo. Jestli jsem dostala darem nějaký zvýšený sociální cítění. Nebo já nevím. Já jsem se prostě vdala a věděla jsem, že chci mít spoustu dětí. A protože tou biologickou cestou to nešlo tak snadno, jak jsme si mysleli, takže jsme spojili příjemné s užitečným a ono fakt jako nemyslím si, že bysme měli - krom toho, když přišly do školy - nějaký vážnější problémy."*

Naopak motivy jako pragmatismus, společenský status, možnost ubytování či publicita nebyly u žádného z pěstounů pozorovány.

V jednom z případů to byl důvod nenaplněného rodičovství, kdy pár nemohl mít děti a tak se rozhodli pro osvojení a později přijali druhé dítě do pěstounské péče. Několikrát se ve výpovědích pěstounů doplnil ekonomický motiv v kombinaci s rodinným. V rodině dvou sourozenců chtěli své materiální přebytky věnovat někomu potřebnému a zároveň rozšířit svou rodinu o další dítě.

U jedné z pěstounek byl jedním z důvodů přijetí dětí důvod profesionální. Jelikož pěstounka pracovala dlouhou dobu v Klokánku, měla dostatek zkušeností pro to, aby v tomto poslání pokračovala i v době, kdy již měla nárok na starobní důchod. Její motivací, jak sama sdělila, bylo i to, že u těchto dětí bylo téměř nemožné, aby se vrátily zpět k biologickým rodičům a z toho důvodu si všechny tři ponechala, aby je nerozdělili. Motivem bylo také to, že v Klokánku se děti velmi často střídají a proto uvítala určitou stálost a jistotu.

Zajímavý, až dojemný způsob motivace byl u pěstounky s celkem osmi vychovanými dětmi v pěstounské péči a dvěma dětmi vlastními. Na jedné straně to byl její smysl života, určitý způsob poslání a hodnotného naplnění života. Další motivací bylo, že: *"Dům je koncipovaný pro hodně dětí a byla by škoda ho nevyužít."*

Motivace typu "záchranář" nebyla u žádného z pěstounů rozklíčována. (Škoviera, 2007)

5.2 Shrnutí diskuze vzhledem k výzkumné otázce

Tato podkapitola stručně shrnuje odpovědi pěstounů, které se bezprostředně vážou k výzkumné otázce a využívá SWOT analýzy pro zhodnocení silných a slabých stránek asistovaného kontaktu a možných hrozeb a příležitostí.

Ke kontaktu s rodičem dochází nejčastěji osobně, písemně (dopis nebo facebook) či telefonicky. Méně obvyklá možnost je setkání dítěte a rodiče u soudu. Biologický rodič se ve všech případech ozval sám. Při komparaci s odbornou literaturou můžeme v rámci kontaktů obou stran nalézt více možností. Buď se jedná o biologického rodiče, který se sám ozve. Nejčastěji se ozývá jako první sociální pracovníci. Druhá možnost je, že na přání dítěte zkontaktuje sociální pracovníci rodiče a ten žádost přijme. Třetí možnost probíhá stejně jako druhá, ale rodič o setkání ani jakékoliv informace nestojí. Čtvrtý způsob je, když biologický rodič v minulosti dítěti ubližoval a sám se ozve se zájmem setkat se. Poslední možnost je, když rodič dítě navštěvuje nepravidelně a po každém setkání je dítě citově vyčerpané. (Uhlířová, 2010)

Zajímavé je, že nikde není popisován způsob, kdy by setkání inicioval pěstoun sám od sebe. Ani v tomto výzkumu takové chování nebylo rozklíčováno. Je možné se domnívat, že pěstouni jsou rádi, že se rodič neozývá. Dítě mají "jisté", nemusí se obávat žádných citových spouští a různých jiných reakcí, které vyvstávají po kontaktech s biologickým rodičem.

V souhrnu se polovina zkoumaných pěstounů neobává ztráty dětí ve vztahu ke kontaktům s biologickými rodiči, potažmo kontaktům asistovaným. Důvody jsou u rodičů různé. U někoho je to již fungující setkávání s rodiči, u někoho je to dostatek informací o rodiči a skutečnost, že neexistuje možnost, že by se dítě vracelo k původní rodině. U některých je to jistota, že dítě by na kontakt s rodičem nikdy nepřistoupilo či velmi silný vztah mezi dítětem a pěstounem. Silný strach pociťuje pouze pěstounka, která ve vztahu k asistovanému kontaktu o dítě přišla. Toto však není správné pojmenování situace, neboť o dítě nepřišla, ale dítě se vrátilo do původní rodiny.

Trendem u pěstounů, který výzkum odhalil je zaměňování si pěstounské péče za osvojení. Všichni rodiče o dětech mluví jako o svých a možnost návratu do rodiny je pro ně něco nepřírozeného. Pěstouni jsou si sice vědomi, že dítě není "jejich", přesto však se ztrátou dítěte nepočítají a nechtějí si ji připustit. Pokud na ztrátu myslí, je to spojeno s negativními prožitky. Například pěstounka 7 uvádí: "*Samozřejmě máte v sobě to, že může přijít okamžik, kdy ho nebudete mít doma. Podle mě to má v sobě každá pěstoun. Vy s tím nic neuděláte. Prostě v uvozovkách to není vaše dítě. Svým způsobem je, papírově není, v srdci je. A já k tomu přistupuji tak, že za tu dobu, co ho budeme mít, tak mu chceme dát všechno, co normálně. A k tomu já jsem přesvědčená, že kdyby od nás odešel, tak my to odneseme, ale mnohem víc to odnese on. Myslím si stoprocentně, že ty děti v těch pěstounských péčích, když jim to po těch x letech změní...".*

Tyto myšlenky, postoje a jednání jsou však naprosto pochopitelné a ospravedlnitelné. Neboť každý z pěstounů, který se zúčastnil výzkumu, má k dětem, které má v péči krásný vztah. Děti miluje, jako by byly jeho vlastní, dávají jim vše, co by dopřál vlastnímu dítěti a tento cit je trvalý. Nezmizí ani okamžikem, kdy se dítě vrátí do původní rodiny.

Ospravedlnitelné jsou i negativní postoje k biologickým rodičům, jelikož většina pěstounů dostala děti ve špatném zdravotním, psychickém i mentálním stavu, s různými handicapami a deprivacemi. Děti si "vypiplali", dali jim lásku, čas a veškerou možnou péči. A nyní by měl přijít čas k tomu, aby dítě vrátili do stejných podmínek, které způsobily stav, ve kterém dítě k pěstounům přišlo.

Nehledě k tomu, že většina pěstounů má děti v pěstounské péči několik let, někteří od kojeneckého věku. Za takový čas se vytvoří silné pouto mezi oběma stranami. Kdokoliv by se toto pouto snažil rozbít, byl by posuzován negativně.

Na závěr této podkapitoly je uvedena SWOT analýza, která byla pro diplomovou práci vytvořena jako trochu jiný náhled na perspektivu asistovaného kontaktu. SWOT analýza je analytická technika, která v sobě propojuje silné a slabé stránky ovlivňující úspěšnost konkrétní organizace, produktu, či v tomto případě služby. Kromě silných a slabých

stránek jsou popisovány jako ovlivňující také příležitosti a hrozby služby asistovaný kontakt. (Management Mania, 2016; Krutilová et al., 2009) Výsledky vychází ze zjištění získaných výzkumem.

Tabulka 10: SWOT analýza asistovaného kontaktu

Interní analýza	<p>Silné stránky</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kvalifikovaní odborníci • Opora pro pěstouny, děti i rodiče • Uznávaná odbornost pracovníků • Podpora v zákoně • Fungující služba 	<p>Slabé stránky</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nízká informovanost pěstounů • Pro některé pěstouny služba přišla pozdě • Poskytování služby za úhradu
Externí analýza	<p>Příležitosti</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sdílení příkladů dobré praxe • Aktivní kontaktování biologických rodičů organizacemi • Názor veřejnosti 	<p>Hrozby</p> <ul style="list-style-type: none"> • Finanční zatížení pěstounů • Pěstoun se podřizuje možnostem rodiče • Možnost ovlivňování dětí pěstouny • Neochota rodičů setkávat se s dítětem • Neochota dětí setkávat se s rodiči • Názor veřejnosti

Zdroj: vlastní výzkum

6 ZÁVĚR

Cílem práce bylo zjistit, jaké mají pěstouni názory a postoje na asistovaný kontakt. Zda získali informace o možnosti tohoto zprostředkování, případně kolik případů setkávání dětí v pěstounské péči s biologickým rodičem existuje. Dále bylo zjišťováno, jakým způsobem se o možnosti asistovaného kontaktu dozvěděli a zda tuto službu využívají či se jí v budoucnu využít chystají.

Byla stanovena jedna výzkumná otázka v souladu cílem práce. Jedná se o otázku:

Obávají se rodiče mající dítě v pěstounské péči o ztrátu dítěte ve vztahu k asistovanému kontaktu?

Pro získání dat byl použit kvalitativní výzkum, kterého se zúčastnilo 10 pěstounů/komunikačních partnerů. Ti byli vybráni prostým záměrným/účelovým výběrem. Technikou pro terénní sběr dat byl zvolen polostrukturovaný rozhovor. Výsledky výzkumu byly následně vyhodnocovány pomocí metody vytváření trsů.

Původním záměrem diplomové práce bylo pouze sesbírat data ohledně asistovaného kontaktu a odpovědět na výzkumnou otázku. Tento záměr byl splněn a byl získán materiál, který se týká povědomí pěstounů o této službě, byly získány jejich názory a uvedeny praktické příklady fungování v rodinách, kde určité formy kontaktu s biologickým rodičem fungují.

Mimo těchto dat byl však proveden hluboký diskurz o životě pěstounských rodin, jejich radostech i starostech. Výsledky výzkumu se v mnoha částech shodují s odbornou literaturou, byly ale zjištěny i nové skutečnosti.

Z výzkumu vyplynulo 7 trsů, které se ukázaly jako společné ve výpovědích více komunikačních partnerů. Tyto trsy jsou:

- znalost pojmu asistovaný kontakt,
- vztahy mezi pěstounem a dítětem,
- sociální pracovník a organizace,

- kontakt dítěte s biologickou rodinou,
- postoj k biologickému rodiči ze strany pěstouna
- postoje pěstounů ve vztahu k asistovanému kontaktu
- a využití služby asistovaný kontakt.

V souvislosti s výzkumnou otázkou byly získány následující výsledky - polovina pěstounských rodičů se ve vztahu k asistovanému kontaktu či obecně kontaktu s biologickým rodičem neobává. Důvody mají několik aspektů. Jedním z aspektů je, že pěstouni jsou si svou pozicí jistí a nebojí se, že by o děti mohli přijít. Ztráta dětí nepřichází v úvahu ani v případě, že by se děti pravidelně setkávaly se svými biologickými rodiči. Dalšími důvody jsou, že by se rodiče nedokázali nebo nechtěli o děti postarat. Podstatným důvodem je také to, že by děti zpět do rodiny nechtěly. Takto odpovědělo pět z deseti komunikačních partnerů. Polovina pěstounů se tedy o ztrátu dítěte ve vztahu ke kontaktům s rodiči a ve vztahu k asistovaným kontaktům nebojí.

Pouze jedna z komunikačních partnerek o takových situacích vůbec nepřemýšlí. U čtyř posledních komunikačních partnerů však určité pochybnosti jsou. Například pokud by děti o setkání měly zájem, mohlo by ke ztrátě dojít. Někteří takovou obavu měli, než rodiče zbavili rodičovských práv. Někteří pěstouni se domnívají, že ke ztrátě dítěte může dojít vždy. Jedna z pěstounek se se ztrátou dítěte ve vztahu ke kontaktům s rodiči setkala, a proto se bojí, že se situace bude opakovat.

Ve výpovědích komunikačních partnerů však nebyl zaznamenán strach ze ztráty dítěte ve vztahu k asistovanému kontaktu. Ztráty dítěte se pěstouni bojí čistě ve vztahu ke kontaktu s biologickým rodičem. Případnou asistenci vnímají spíše jako pomoc než důvod, kvůli kterému by o dítě mohli přijít. Pracovníci neziskových organizací jsou pěstouny vnímáni spíše jako opora a pomoc, než jako někdo, kdo byl biologickým rodičem, pomáhal dítě do své péče získat.

V souvislosti s cílem práce byla zjišťována informovanost o službě asistovaný kontakt. Výzkumem bylo zjištěno, jak je tato služba vnímána. Z deseti pěstounů zná pojem

asistovaný kontakt celkem sedm pěstounů. Těchto sedm pěstounů také dokáže s menšími nepřesnostmi specifikovat, o jakou službu se jedná. Z deseti komunikačních partnerů pouze 3 nevěděli, co tento pojem znamená a nedokázali si pod ním nic představit. O službě asistovaný kontakt se pěstouni dozvídají výhradně od neziskových organizací.

Zkušenost s využíváním služby asistovaný kontakt mají pouze dvě pěstounky. Na základě kladné zkušenosti s neziskovou organizací či na základě kladných referencí ostatních se v budoucnu chystají tuto službu využít čtyři pěstounky.

Pokud služba asistovaný kontakt nebyla využívána, byla k tomu následující důvody: neznalost služby, neochota biologických rodičů setkávat se s dítětem, neochota dětí se s biologickým rodičem potkávat. Pro některé rodiny tato služba přišla pozdě, a to v době, kdy jsou děti již plnoleté a žijí si své životy.

Z výsledků práce tedy vyplývá, že strach ze ztráty dítěte nevzbuzuje služba asistovaný kontakt, ale samotný kontakt dítěte v pěstounské péči s jeho biologickými rodiči. Strach ze ztráty dítěte je nejčastěji pocíťován v případech, kdy pěstouni o biologických rodičích mají málo informací a také v pěstounských rodinách, kde kontakty s původní rodinou neprobíhají nebo probíhají velmi málo. Právě neznalost situace vede pěstouny k tomuto postoji. Pouze v případě jedné pěstounky je obava ze ztráty dítěte způsobená předešlou negativní zkušeností.

Všichni pěstouni ve svých výpovědích demonstrovali velkou lásku k dětem, které mají v pěstounské péči a jakoukoliv formu rozluky vnímají negativně. Děti považují za vlastní a jiný koncept než ten, že dítě s nimi zůstane navždy, nechtějí přijímat.

Výstupy diplomové práce mohou sloužit jako podklad pro další studie a výzkumy v této oblasti. Mohou posloužit i jako výukový či podpůrný materiál, a to především v předmětech sociálního zaměření - náhradní rodinná péče, sociální práce s rodinou apod. Mohou však také posloužit pěstounským rodičům, které první asistovaný kontakt s biologickým rodičem dítěte teprve čeká. Získané rozhovory by bylo možné využít

formou kazuistik jako metodický materiál pro pěstouny s nulovou zkušeností s kontaktem s biologickými rodiči.

V rámci výzkumu byla získána data, která by bylo možno ještě dále vytěžit a získat materiál, který se věnuje více aspektům pěstounské péče, než kolika je možné se věnovat v rámci jednoho tématu diplomové práce.

Zajímavé výsledky by mohlo přinést i rozšíření práce o porovnání současného stavu pěstounské péče v ČR s modely fungujícími v zahraničí.

7 SEZNAM LITERATURY

1. ARCHER, C. *Dítě v náhradní rodině*. 1. vyd. Přeložila Petra Vlčková. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-578-4.
2. Asistovaná setkání rodiče s dítětem, asistovaná předání Více zde: <http://zlinfod.webnode.cz/asistovana-setkani-rodice-s-ditetem-asistovana-predani/>. In: *Fond ohrožených dětí* [online]. 2011 [cit. 2016-05-16]. Dostupné z: <http://zlinfod.webnode.cz/asistovana-setkani-rodice-s-ditetem-asistovana-predani/>
3. BARBER, J., G. and DELFABBRO, P., H. 2004. *Children in Foster Care*. London: Routledge. 0-203-34435-9 (Adobe eReader Format)
4. BOND, H. (2004), s. 13.: *Fostering a child. A guide for people interested in fostering*. London: BAAF. 2004.
5. BUBLEOVÁ, V. *Základní informace o osvojení (adopci)*. 3., přeprac. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014. ISBN 978-80-87455-18-0.
6. BUBLEOVÁ, Věduna, Alena VÁVROVÁ, Filip VYSKOČIL a Pavla POKORNÁ. Průvodce náhradní rodinnou péčí. In: *ADOPCE.COM*[online]. Praha, 2014 [cit. 2016-05-16]. Dostupné z: http://www.adopce.com/_files/adopce-f39331e567241cca38b868acf6d7ff52/pruvodce-nahradni-rodinnou-peci-2014.pdf
7. Činnosti střediska Služby pro pěstouny. In: *Jihočeská rozvojová o.p.s.* [online]. © 2016, 2016 [cit. 2016-05-16]. Dostupné z: <http://www.jihoceskarozvojova.cz/jihoceska-rozvojova/sluzby-pro-pestouny/seznam-cinnosti.html>
8. DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum, 2002. 374 s. ISBN 978-80-246-0139-7. 2.

9. GABRIEL, Z. a NOVÁK, T. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-1788-3.
10. GJURIČOVÁ, Š. a KUBIČKA, J. *Rodinná terapie: systemické a narativní přístupy*. Praha: Grada, 2009, 288 s. ISBN 978-802-4723-907.
11. HENDL, J. *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál, 2005. 407 s. ISBN 80–7367-040–2.
12. Hlavní formy náhradní rodinné péče. In: *Oficiální internetový portál Jihočeského kraje*. [online]. © 2016, 2016 [cit. 2016-05-16]. Dostupné z: http://www.kraj-jihocesky.cz/2010/hlavni_formy_nahradni_rodinne_pece.htm
13. HORTOVÁ, M. 2013. *Asistovaný kontakt z pohledu psychologa* in Průvodce náhradní rodinnou péčí 2/2013. Brno: Sdružení pěstounských rodin.
14. JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. 189 s. ISBN 978-80-7367-269-0.
15. KOLUCHOVÁ, J, MATĚJČEK, Z. (ed.). *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-637-3.
16. Kontakt dítěte v náhradní rodinné péči s biologickou rodinou. In: *Velký vůz sever* [online]. Nový Bor, 2014 [cit. 2016-05-16]. Dostupné z: <http://www.velkyvuz-sever.cz/downloads/kontakt-ditete-v-nahradni-rodinne-peci.pdf>
17. Kontakty. In: *TEMPERI* [online]. © 2016, 2016 [cit. 2016-05-16]. Dostupné z: <http://www.tempericb.cz/kontakty/>
18. KRUTILOVÁ, D., ČÁMSKÝ, P., SEMBDNER, J. *Sociální služby. Tvorba a zavádění Standardů kvality poskytovaných sociálních služeb*. 1. vydání. Praha: Vydáno ve spolupráci s Asociací poskytovatelů sociálních služeb, 2009, 264 s. ISBN 978-80-254-3427-7.

19. LITTNER, N.: *The Importance of Natural Parents to the Child in Placement*, 1975
20. MATĚJČEK, Z. *Co děti nejvíc potřebují*. Praha: Portál, 2003, 108 s. ISBN 80-717-8853-8.
21. MATĚJČEK, Z.; BUBLEOVÁ, V.; KOVAŘÍK, J. a kol. *Náhradní rodinná péče - průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Praha: Portál, 1999. 183 s. ISBN 8071783048.
22. MATOUŠEK, O. a kol. *Encyklopedie sociální práce*, 1. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0366-7.
23. MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: GradaPublishing, 2006. 332 s. ISBN 80-247-1362-4.
24. MPSV. *Statistická ročenka z oblasti práce a sociálních věcí 2014*. 2015. Praha: MPSV, 2015. ISBN 978-80-7421-104-1.
25. Na cestě ke specializaci pěstounské péče. In: *Nadační fond J&T* [online]. 2015 [cit. 2016-05-16]. Dostupné z: <file:///C:/Users/profil/Downloads/publikace-189.pdf>
26. Nový občanský zákoník. In: *Virtuální knihovna NRP* [online]. © 2016, 2016 [cit. 2016-05-16]. Dostupné z: <http://www.knihovnanrp.cz/cz/nahradni-rodinna-pece/system-nahradni-rodinne-pece-v-cr/prehled-legislativy/novy-obcansky-zakonik/>
27. NOŽÍŘOVÁ, J.. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Linde, 2012, 94 s. ISBN 978-808-6131-917.
28. Odbor 21. Dohody o výkonu pěstounské péče a správní rozhodnutí upravující práva a povinnosti podle § 47a odst. 2 zákona o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. 2013 [cit. 2016-05-16]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/14503>

29. *Pěstounství je profese*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2015. ISBN 978-80-7421-115-7.
30. Podpora pěstounských rodin. In: *Arkáda – sociálně psychologické centrum, o.s.* [online]. © 2016, 2016 [cit. 2016-05-16]. Dostupné z: <http://www.arkadacentrum.cz/socialne-psychologicka-pomoc-pestounskym-rodinam>
31. Podpora pěstounských rodin aneb pomoc v pravý čas. In: *TEMPERI* [online]. © 2016, 2016 [cit. 2016-05-16]. Dostupné z: <http://www.tempericb.cz/podpora-pestounskych-rodin/podpora-pestounskych-rodin-aneb-pomoc-pravy-cas/>
32. Práva a povinnosti pěstounů a poručníků. In: *Právo na dětství* [online]. MPSV, 2013 [cit. 2016-05-16]. Dostupné z: <http://www.pravonadetstvi.cz/vase-situace/mate-dite-v-nahradni-rodinne-peci/prava-a-povinnosti-osob-v-nahradni-rodinne-peci/prava-a-povinnosti-pestounu-a-porucniku/>
33. *Sborník příspěvků k aktuálním tématům náhradní rodinné péče*. 2015. Praha: MPSV, 2015. ISBN 978-80-7421-103-4.
34. SCHAVEL, M. a B. DREXLEROVÁ. *Niekoľko poznámok k sociálnemu poradenstvu v oblasti náhradnej rodinnej starostlivosti. SOCIÁLNÍ PRÁCE / SOCIÁLNA PRÁCA*. 2006, **2006** (1/2006), 64 - 70. ISSN 1213-6204.
35. SINCLAIR, I. 2005. *Fostering Now: Messages from Research*. London: Jessica Kingsley Publishers.
36. Služby pro rodiny. In: *PREVENT 99 z. ú.* [online]. © 2016, 2016 [cit. 2016-05-16]. Dostupné z: <http://www.prevent99.cz/home/sluzby-pro-rodiny>
37. SWOT analýza. In: *MANAGEMENT MANIA* [online]. [cit. 2016-05-16]. Dostupné z: <https://managementmania.com/cs/swot-analyza>

38. SWOT analýza. *Mendelova univerzita v Brně* [online]. 2016 [cit. 2016-05-16]. Dostupné z: http://user.mendelu.cz/xbadal/Studijni%20opory/Hospodarska%20informatika/Stud_mat/SWOT%20anal%FDza.pdf
39. ŠKOVIERA, A. *Dilemata náhradní výchovy*. Praha: Portál, 2007, 144 s. ISBN 978-80-7367-318-5.
40. TAPLIN, S. *Is all contact between children in care and their birthparents 'good' contact? discussion paper*. Ashfield, NSW: Centre for Parenting&Research, NSW Dept. of Community Services, 2005. ISBN 073104388X.
41. Typy NRP. In: *Virtuální knihovna NRP* [online]. © 2016, 2016 [cit. 2016-05-16]. Dostupné z: Knihovna NRP, 2016
42. UHLÍŘOVÁ, V. a kol. *Dítě ve výchově příbuzných*. Praha: Rozum a cit, 2010.
43. UHLÍŘOVÁ, Veronika. Kontakt dítěte žijícího v NRP s biologickou rodinou. Vybrané otázky. *Sociální práce/Sociálna práca*. 2015, 2015 (2/2015), 42 - 45. ISSN 1805-885x.
44. UHLÍŘOVÁ, V. *Průvodce dítěte pěstounskou péčí*. Ilustrace Míra Šticha. Praha: Velký vůz Sever ve spolupráci s Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR, 2014. ISBN 978-80-7421-074-7.
45. UHLÍŘOVÁ, Veronika. *Vztahový labyrint v náhradní rodině: Vlastní rodina přijatých dětí* [online]. In: . Říčany, 2012 [cit. 2016-05-16]. Dostupné z: http://www.adopce.com/_files/adopce-f39331e567241cca38b868acf6d7ff52/pruvodce-nahradni-rodinnou-peci-2014.pdf
46. Úmluva o právech dítěte, 1991
47. Úmluvy o styku dítěte, 2005

48. VANÍČKOVÁ, E. *Stručný průvodce manuálem UNICEF pohledem nejlepšího zájmu dětí*. V Praze: UK - 3. LF, 2012. ISBN 978-80-260-2883-3.
49. VÁGNEROVÁ, M. *Psychický vývoj dítěte v náhradní rodinné péči*. Vyd. 1. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2012. ISBN 978-80-87455-14-2.
50. VEJVALKOVÁ, Z. Právo dětí vyrůstat ve své vlastní rodině nebývá respektováno. *SOCIÁLNÍ PRÁCE / SOCIÁLNA PRÁCA*. 2006, 2006(1/2006), 19 - 21. ISSN 1213-6204.
51. VLČKOVÁ, Helena. a kol. *Metodika pro asistovaný kontakt dítěte s biologickou rodinou* [online]. Rozum a Cit. z.s., 2015 [cit. 2016-05-16]. Dostupné z: [http://www.rozumacit.cz/zs/file_prirucky_a_publicace/Metodika_AK-Rozum_a_Cit\(2015\).pdf](http://www.rozumacit.cz/zs/file_prirucky_a_publicace/Metodika_AK-Rozum_a_Cit(2015).pdf)
52. Základní informace ke službám poskytovaných střediskem služby pro pěstouny. In: *Jihočeská rozvojová o.p.s.* [online]. © 2016, 2016 [cit. 2016-05-16]. Dostupné z: [http://www.jihoceskarozvojova.cz/files/jihoceskarozvojova/uploads/files/Informace%20pro%20pěstouny%20-%20klientská%20mapa\(1\).pdf](http://www.jihoceskarozvojova.cz/files/jihoceskarozvojova/uploads/files/Informace%20pro%20pěstouny%20-%20klientská%20mapa(1).pdf)
53. Základní pojmy. In: *ADOPCE.COM* [online]. © 2016, 2016 [cit. 2016-05-16]. Dostupné z: <http://www.adopce.com/adopce-osvojeni/zakladni-pojmy/>
54. Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, 2013. In: *Sbírka zákonů České republiky*.
55. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, 1999. In: *Sbírka zákonů České republiky*.
56. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, 2012. In: *Sbírka zákonů České republiky*.
57. Zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině, 1963. In: *Sbírka zákonů České republiky*. (již zrušený)

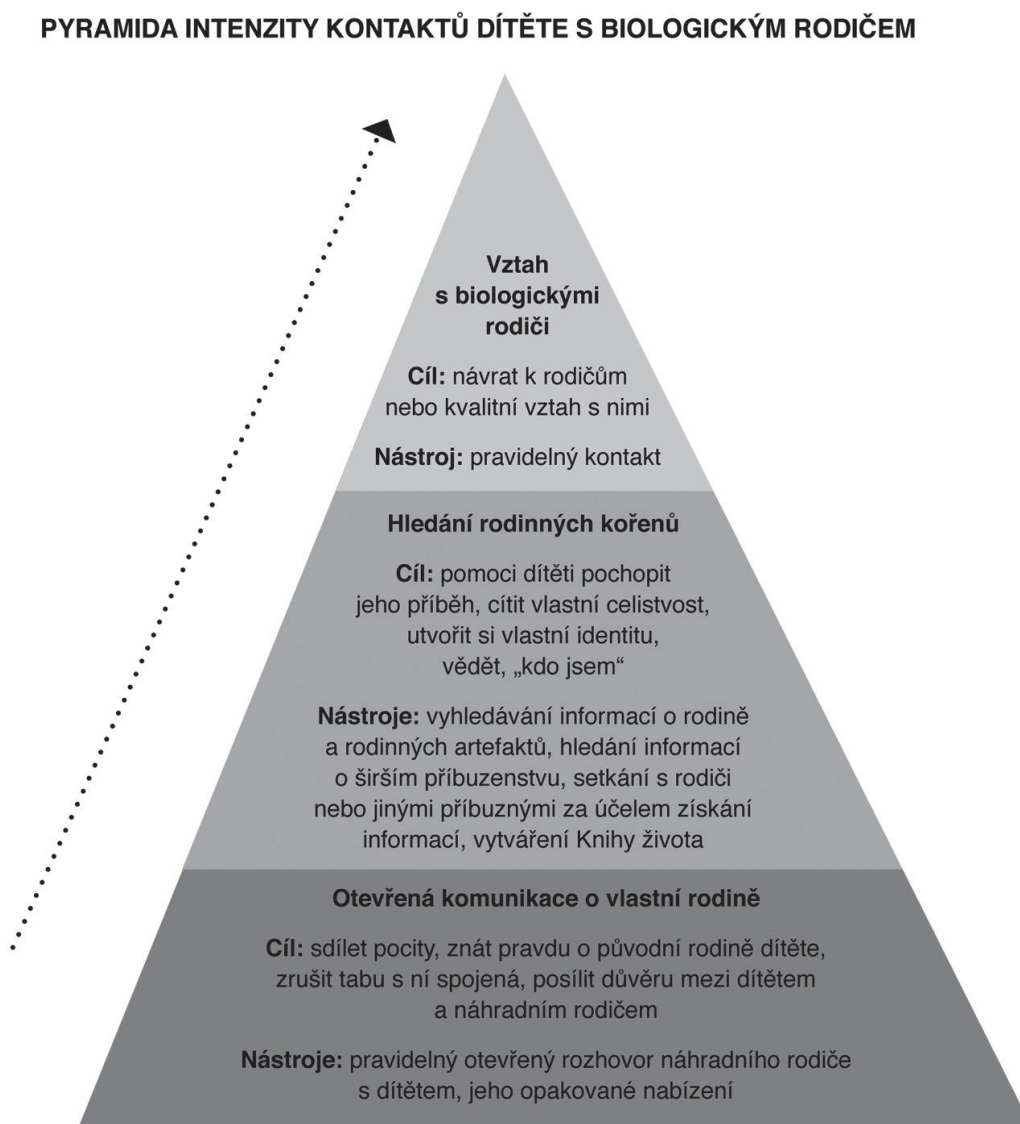
58. ZEZULOVÁ, Dagmar. *Pěstounská péče a adopce*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0065-9.
59. Zprostředkování náhradní rodinné péče. In: *Oficiální internetový portál Jihočeského kraje*. [online]. © 2016, 2016 [cit. 2016-05-16]. Dostupné z: Kraj Jihočeský, 2012

8 PŘÍLOHY

Příloha 1: Pyramida intenzity kontaktů dítěte s biologickým rodičem

Příloha 2: Okruhy otázek k polostrukturovaným rozhovorům

Příloha 1: Pyramida intenzity kontaktů dítěte s biologickým rodičem

Zdroj: Uhlířová, 2015

Příloha 2: Okruhy otázek k polostrukturovaným rozhovorům

Identifikační otázky:

- Muž x Žena
- Kraj:
- Věk:

Kolik máte dětí v pěstounské péči? Kolik je jim let?

Znáte pojem asistovaný kontakt?

Co si pod tímto pojmem představuje?

Využili jste této možnosti v minulosti? Jaká byla Vaše zkušenost?

Plánujete tuto možnost v budoucnu využít?

Ptaly se Vás děti na jejich biologické rodiče? V kolika letech? Co jste jim odpověděli?

Bojíte se, že byste díky kontaktu dítěte s jeho biologickým rodičem mohli dítě ztratit?

Co Vám vadí na kontaktech s biologickými rodiči?

Seznam použitých zkratk

ČR	Česká republika
KP	Komunikační partneři
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
NOZ	Nový občanský zákoník
NRP	Náhradní rodinná péče
OSPOD	Oddělení sociálně-právní ochrany dětí